

Punaisten voimien offensiivinen sodankäynti Suomen vapaussodassa.

Kirj. kapt. J. Kivikari.

Arvosteleva tarkastelu.

Tilanne ennen helmikuun offensiivia.

Punainen vallankumous oli tammikuussa 1918 alkaessaan tuottanut johtajilleen suuren pettymyksen ja yllätyksen, sillä ei ollut uskottu valkoisten voivan estää vallankumouksen vyöryä ainaakaan suuressa määrässä. Toisin oli kuitenkin käynyt, sillä vain Etelä-Suomi joutui kapinallisten valta-alueeksi ja poikki Suomen oli muodostumassa kiinteä rintama, jonka puhkaiseminen ei näyttänyt olevan niinkään helppoa. Sitä paitsi ilmaantui Etelä-Suomessa-kin siellä täällä valkoisia osastoja, joitten toiminta ei suinkaan näyttänyt muodostuvan vain passiiviseksi uhkaksi, vaan sai tarmokkaan ja aktiivisen ilmenemismuodon. Pohjanmaalla oli venäläiset joukko-osastot riisuttu verraten helposti aseista, ja Pohjois-Karjalassa ja Savossa olevat punaiset pesäpaikat olivat täydelleen eristetyt. Kun vallankumouksen hurmio täten oli jäähtynyt kylmäksi todellisuudeksi, joutui johto aivan uuden probleeman ratkaisun eteen: vallankumous oli ajettava päämääräänsä järjestelmällisellä sodalla, ja tästä kehittyivät punaisten suorittamat offensiivit helmi- ja maaliskuussa 1918. Voidaksemme oikein ja tasapuolisesti arvostella näitä sotahistorian erikoislaatuisia ja omaperäisiä hyökkäystoimia on syytä aluksi lyhyesti tarkastella sitä sodankäyntivälinettä, joka punaisella johdolla oli käytettävissä, ja niitä olosuhteita, joissa nämä offensiivit suoritettiin, sillä vasta nämä tuntemalla voimme täysin objektiivisesti arvioida niitä vaikeuksia, joita punaisella johdolla oli voitettavana, ja välttyä parhaiten jälkiviisaudesta ja arvottomasta spekulatiosta.

Organisaatio ja taktiikka.

J o h t o.

Helmikuun puoliväliin asti karakterisoi punaisten ylintä johtoa täydellinen sekavuus johtuen osaksi vallanpitäjien kykenemättömyydestä järjestää asioita ja osaksi siitä, että punaisessa Suomessa oli kaksi valtaryhmää, punakaarti ja venäläiset, joitten keskinäisiä suhteita ei ollut niinkään helppo määritellä, koska viimeksimainitut vielä ainakin teoreettisesti edustivat Venäjän virallista armeijaa. Näin olikin sotatoimien johdossa kolme käytännöllisesti katsen itsenäistä elintä: Helsingin yleisesikunta, Tampereen esikunta ja Viipurin pääesikunta, joista kaksi ensinmainittua kuitenkin olivat jonkinlaisessa yhteistoiminnassa, kun sen sijaan viimeksimainittu liittyi läheisemmin Pietariin ja täten jäikin koko sodan ajaksi irralliseksi instanssiksi. 18. 2. 18 antamallaan päiväkäskyllä Helsingin yleisesikunta ottaa sodanjohdon kuitenkin ainakin teoreettisesti omiin käsiinsä ja jakaa sotänäyttämön kolmeen rintamaan, mutta ylijohdon vaikutus varsinkin itäiseen rintamaan jäi tämänkin jälkeen verraten pieneksi. On luonnollista, että sodan yhtenäinen johto tällaisissa olosuhteissa oli tavattoman vaikeata ja asetti kokemattomat suomalaiset päälliköt suorastaan voittamattomien vaikeuksien eteen. Aluksi oli Punakaartin ylipäällikkönä toveri Ali Aaltonen, joka oli Venäjällä saanut upseerikasvatuksen, ja hän pyrki keskittämään ylintä johtoa Helsingin yleisesikunnan käsiin siinä kuitenkin onnistumatta.¹ Hänen jälkeensä helmikuun puolivälissä tuli ylipäälliköksi toveri Haapalainen, jolla ei ollut minkäänlaista sotilaskokemusta ja jonka moraalinen taso sitä paitsi oli alhainen. Haapalaisen apulaiseksi tuli 20. 2. venäläinen ye.ev.-luutn. Svetšnikov, joka siis todellisuudessa tuli johtamaan sota-toimia. Hän tunsikin hyvin pohjoisen rintaman, sillä hän oli aikaisemmin ollut sen päällikkönä Tampereella.

Jos ylijohdo tällä tärkeällä ajankohdalla oli täydellisen sekasorron vallassa, eivät asiat keski- ja alijohtoon nähden olleet sen paremmalla tolalla, sillä suurin piirtein katsoen voidaan sanoa, että punaisilla oli esikunta esikunnan päällä ja mikä pahempi, nämä olivat ainakin aluksi melkein itsenäiset. Esim. Tampereella

¹ Vrt. Ali Aaltosen suunnitelmaa 30. 1. 18.

ja Kouvolassa oli kummassakin kaksi vierekkäistä esikuntaa, joitten toimintaa ei voitu saada yhdenmukaiseksi. Läntisen rintaman toimintaa johti r8. 2. alkaen Tampereen esikunta, mutta Porin piiriesikunta kuitenkin oli verraten itsenäinen ja sitä paitsi vaikeasti Tampereelta käsin johdettavissakin.

Päällystö. Päälliköt olivat ylimmästä alimpaan vailla sotilas-koulutusta, mikä seikka tietysti tuli ratkaisevasti vaikuttamaan sotatoimiin. Tärkeänä seikkana on otettava huomioon heidän moraalisen tasonsa alhaisuus muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, mikä lyhyessä ajassa hävitti joukkojen luottamuksen heihin ja täten antoi aiheen mitä törkeimpiin kuririkkomuksiin. Venäläisiä upseereita toimi kyllä punakaartin palveluksessa sekä johtajina että kouluttajina, mutta heidänkin vaikutuksensa jäi suhteellisen vähäiseksi johtuen suomalaisen kansan vuosisataisesta epäuskosta venäläiseen. Sitä paitsi on huomattava, etteivät venäläiset upseerit pystyneet sopeutumaan vapaussotamme erikoisiin olosuhteisiin, vaan pyrkivät käsittelemään punakaartia kuten jotain vakinaista armeijaa.

Joukkojen organisaatio ja taistelukelpoisuus.

Punakaarti oli tyypillinen vallankumousjoukko, jossa kuri ja järjestys olivat alusta alkaen mitä kehoimmat. Päällikköjen vaikutus joukkoihin oli suurimmaksi osaksi aivan vähäinen, ja yleisenä tapana oli, että joukko erotti ja nimitti päällikkönsä, mistä tietenkin oli seurauksena täydellinen sekasorto. Nämä kurinpidolliset olosuhteet onkin otettava huomioon punaisten sodankäyntiä arvosteltaessa, sillä varsinkin offensiiviseen toimintaan se tuli vaikuttamaan aivan ratkaisevasti. — Punakaartin järjestelyssä oli pyritty muodostamaan joukko-osastoja venäläiseen tapaan, mutta loppujen lopuksi kävi niin, että komppania jäi melkein ainoaksi yksiköksi, vaikka punaisten »aluejärjestelmä» kyllä olisi sallinut suurienkin osastojen muodostamisen. Tähän vaikutti tietenkin osaltaan pätevien johtajien puute, mutta suurimpana syynä ehkä kuitenkin oli johdon välinpitämättömyys. On selvää, että tämä tuli olemaan esteenä joukkojen keskityksessä ja johdossa, mikä sitten helmi—maaliskuun aikana katkerasti havaittiin.

Punakaartin koulutustaso oli perin heikko, ja näin ollen sen taktiikkakin pysyi alhaisella kannalla. Hyökkäyksessä käytiin vihollisen kimppuun melkein aina suoraan rintamasta lähellä teitä, mikä tietenkin osaksi johtui suksien puutteesta. Johto ei ollut kyennyt sopeutumaan talviolosuhteisiin, ja toverit ajoivatkin mieluummin reellä pitkin teitä, josta sitten kehittydyttiin taisteluun. Kokonaisuudessaan punakaartin organisaatio ei suosinut hyökkäystä, sillä esim. painopisteen muodostaminen vain komppanian suuruisilla yksiköillä oli tavattoman vaikeata, jopa suorastaan mahdotonta. Lisäksi on huomattava, että tiedustelu ja varmistus yleensä unohdettiin, ja tästä oli seurauksena tavaton hermostuneisuus ja miehistön kuluminen. Johdolle lähetetyt ilmoitukset olivat yleensä epäasiallisia ja mitään sanomattomia, niin että tiedot vihollisesta, mikäli niitä saatiin, jäivät hämmästyttävän hämäriksi.

Mitä venäläisiin Suomessa majaanleiviin joukkoihin tulee, oli niissäkin hajaannusprosessi täydessä käynnissä jo helmikuun alussa, niin että niitten taistelukunto joukko-osastoina oli melkein päolematon. 18. 2. 18 sitten lakkaakin venäläinen armeija olemasta, mutta vapaaehtoisia astui kuitenkin huomattavat määrät punakaartin riveihin täten antaen edes jonkinlaista tukea aivan kouluttamattomille joukoille.

Edellä esitetystä käy suurin piirtein selville, että punainen armeija oli sodankäyntivälineenä aivan heikko, mikä johtui ennen kaikkea johtajien taitamattomuudesta ja kyvyttömyydestä, sillä resurssit ja miehistöaines punaisilla olivat hyvät. Näistä seikoista johtuikin, ettei »punainen armeija ollut sopiva väline mihinkään systemaattiseen, kauemmaksi tähtäävään toimintaan».¹

H e l m i k u u n o f f e n s i i v i .

Ylijohdon (Helsingin yleisesikunnan) toiminnan tarkastelu.

Helmikuun offensiivi on kokonaisuudessaan läntisen ja itäisen rintaman aikaansaannos, ja Helsingin nimellisellä ylijohdolla oli hyökkäysoperaatioon vain heikko välillinen vaikutus, niin että sen toiminnan arvostelu offensiivin johtamisen kannalta ei siis

¹ Sourander, s. 51.

tässä tule kysymykseen. Mutta ottaen huomioon sen suuren merkityksen, minkä ylijohdon toiminta tänä ajankohtana tuli saamaan kokonaisuuteen nähden, katson olevan syytä lyhyesti tarkastella niitä mahdollisuuksia, mitkä yleisesikunnalla oli puuttua asioitten kulkuun.

Tiedot vihollisesta: Jo tammikuun lopulla johto oli selvillä siitä, että punaista vallankumousta oli uhkaamassa vakava vaara Pohjanmaalta, jossa kenraali Mannerheimin tiedettiin muodostavan valkoista armeijaa ja jonne Suomen silloinen hallitus oli paennut. Tiedot venäläisten joukko-osastojen aseista riisumisesta antoi myös viitteen siihen, että valkoisen armeijan voima oli suhteellisen suuri ja että tuon valtaryhmän ilmeinen tarkoitus tuli olemaan laillisten olojen palauttaminen. Vaikka käsitys valkoisista joukoista olikin tavattoman epämääräinen, voitiin toiselta puolen arvioida, etteivät hallituksen joukot vielä olleet operaatiokykyisiä, sillä niitten järjestely oli vasta päässyt alulle, mutta punaiselle johdolle annettua hengähdysaikaa täytyi kuitenkin pitää lyhyenä, sillä epäilemättä ei vastustaja voinut jättää maan tärkeintä osaa pitkäksi ajaksi kapinallisille. — Punaisten valtapiirissä oli ilmaantunut Itä- ja Länsi-Uudellamaalla kovin toimintatarmoisia joskin vähäisiä valkoisia joukkoja, jotka toiminnallaan pyrkivät häiritsemään punaisten järjestelytyötä ja aikaansaivat sekaannusta aivan pääkaupungin lähetyvillä.

Oman armeijan heikkoudet tunnettiin melkoisen tarkasti, ja varsinkin johtajien kyvyttömyys oli ollut ilmeinen jo alusta alkaen. Ylipäällikkö Ali Aaltonen oli pyrkinyt poistamaan koulutuksessa ilmenneitä heikkouksia m. m. kirjoittamalla muutamia ohjesääntöjä jalkaväelle ja painostamalla taistelukoulutuksen merkitystä, mutta tämä jäi vain teoriaksi tänä aikana. Helsingin yleisesikunnalla oli kuitenkin käytettävissään punakaartin parhaat joukot, sillä varsinkin Helsingissä, Turussa ja Hämeenlinnassa olivat järjestelytyöt pisimmällä. Kokonaisvahvuus lienee noussut n. 10,000¹ ja lisäksi vielä Savossa olevat Kouvolan esikunnan joukot, joihin johto katsoi voivansa vaikuttaa.

Johdon päätös ja suunnitelma: Edellä olen jo esittänyt sen seikan, että nimellinen ylipäällikkö ei oikeastaan voinut johtaa sota-toimia koko maassa, vaan hänen toimintansa rajoittui joukkojen

¹ Arkisto: Punaisten raportteja.

järjestelyyn Etelä-Suomessa sekä vahvistusten lähetykseen Tampereelle. Kouvolan rintamaosa totteli kuitenkin hänen käskyjään, joten hänen vaikutuksensa tällä suunnalla olisi ollut mahdollinen. Promemoriassaan 30. I. 18¹ Ali Aaltonen laajasti esittää suunnitelmansa sodankäyntiä varten koko maassa ja tulee siihen tulokseen, että pohjoiseen suuntaan on aluksi puolustauduttava ja suoritettava perinpohjainen puhdistus Etelä-Suomessa, jolloin selkäpuoli olisi täysin turvattu siirryttäessä varsinaisiin sotatoimiin valkoisten päävoimia vastaan. Tällöin olisi tilaisuus myös joukkojen koulutukseen ja järjestelytyön lopettamiseen, mikä takaisi parhaat mahdollisuudet onnistumiseen. Vain Karjalassa olisi hyökäys paikallaan Vuoksen haltuunottamiseksi, minkä toiminnan hän laski mahdolliseksi Viipurin melkoisen vahvan venäläisen varuskunnan avulla. Tämä suunnitelma pantiinkin helmikuussa täytäntöön Etelä-Suomen puhdistukseen nähden, joskin se muilta osiltaan jäi vain paperille.

Mitä mahdollisuuksia olisi johdolla ollut? Vihollisesta saadut tiedot osoittivat kyllin selvästi, että pohjoisesta oli isku odotettavissa ja että valkoinen armeija vasta oli muodostumassa. Porvoon suojeluskunnan vahvuus oli todettu n. 2,000 mieheksi (todellisuudessa vain 1,000 miestä aseettomat mukaanluettuina), mutta se oli osoittanut tavatonta häikäilemättömyyttä ja aktiivisuutta. Nähdäkseni ei olisi tarvittu kuin vähän kylmää järkeä voidakseen arvioida, ettei tällä pienellä osastolla voinut olla sanottavaa vaikutusta eikä olemassaolon mahdollisuuksia joukko-osastona aivan erillään pääjoukosta, joten punaisten parhaiten joukkojen sitomisella tähän puhdistustyöhön ei näytä olevan tosiasiallisia syitä. Kuitenkin on huomattava, että punainen vallankumous ei ollut sujunut odotusten mukaisesti, joten hermostunut korkeapaine johtajien taholla on ymmärrettävissä, varsinkin kun sitä nyt oli lisäämässä alituinen pelko valkoisista sissijoukoista, mikä kahdentui valtaanpäässeitten liioiteltujen huhujen kautta. Monelta taholta saapui yhtenään tietoja valkoisten liikehtimisestä punaisten valta-alueella, ja Helsingissä arveltiin olevan huomattavia, hyvin aseistettuja voimia toimintavalmiina. Itä-Uudenmaan valkoiset näyttivätkin tästä syystä muodostavan varsin vakavan uhkan pää-

¹ SVS III/105.

kaupungille. Lisäksi on oletettavissa, että johto arvioi Tampereen ja Viipurin hyvin tulevan toimeen ilman apuakin, koska kummassakin oli venäläiset johtajat ja huomattavat venäläiset joukot, joten Etelä-Suomessa olevat punaiset voimat hyvin liikenivät puhdistustyöhön. Tämä oletamus ei kuitenkaan saa riittävää tukea asiakirjoista, vaan päinvastoin ilmenee Aaltosen ennenmainitusta suunnitelmasta ja promemoriasta, että hän luotti perin vähän sekä venäläisiin johtajiin että varsinkin joukkoihin. Aaltosen on sitä paitsi täytynyt olla tietoinen Svetšnikovin pyrkimyksestä hyökätä Haapamäen suuntaan auttaakseen Pohjanmaalla olevia venäläisiä joukkoja, ja niistä vaikeuksista, joita tämä kohtasi joukkojen kokoamisessa, joten asiallisesti olisi ollut paikallaan järjestää Tampereelle apujoukkoja riittävästi. Lopuksi on todettava, että Aaltosen olisi vanhana upseerina pitänyt ymmärtää, että aika toimi vastustajan hyväksi, sillä punaisella puolella tiedettiin, että valkoisella armeijalla oli käytettävänä paljon upseereita, joten punakaartin järjestäminen ja koulutus joka hetki jäivät jälkeen vastustajasta. Tämä seikka olisi vaatinut nopeata iskua valkoisten tukialueelle eikä suinkaan puolustusta.

12. 2. 18 oli Porvoon retki päättynyt voittoon ja Itä-Uusimaa puhdistettu valkoisista. Länsi-Uudellamaalla oli vielä pieni suojelekuntaosasto, jonka vahvuus voitiin olettaa vain n. 500 mieheksi. Oliko edelleen toimittava Aaltosen suunnitelman mukaan, vai avautuiko yleisesikunnalle mahdollisesti muita tehtäviä? Vallinnut hermostuneisuus oli nyt todennäköisesti vaihtunut voiton hurmioksi, ja se oli ehkä omiaan sekoittamaan kylmän ajattelun. Ei ole epäilystäkään siitä, etteikö yleisesikunta tiennyt jo tällöin Tampereelta käsin suunnitellusta hyökkäyksestä, sillä jo 15. 2. antaa Svetšnikov päiväkäskynsä tätä varten. Sitä paitsi oli Kouvolan rintamalta tullut tietoja menestyksellisistä taisteluista, joitten tuloksena oli ollut 7. 2. tapahtunut Mäntyharjun verraten helppo valtaus. Näin ollen tuntuu käsittämättömältä ja voidaan pitää ilmeisenä virheenä, että joukkoja edelleen sidotaan aivan toisarvoiseen toimintaan selkäpuolen puhdistamiseksi, vaikka niille ainakin nyt olisi ollut tärkeämpiäkin tehtäviä. Etelä-Suomesta olisi pitänyt voida irroittaa ainakin noin 4,000 miestä eli Porvoon suunnalla olleet joukot ja mahdollisesti Hämeenlinnan PK. Yleisesikunnalla näyttäisi olleen kaksi mahdollisuutta käyttää näitä

joukkoja, nim. joko Tampereen joukkojen vahvistukseksi tai jatkaamaan saavutettua menestystä Mäntyharjulla. Läntisellä rintamalla oli saavutettavissa vielä nytkin tärkeä päämäärä, Haapamäen aseman valtaus, millä ilmeisesti olisi ollut ratkaiseva vaikutus valkoisten sodankäynnille, se kun olisi erottanut toisistaan Pohjanmaan ja Savo-Karjalan. Mäntyharjulla taas oli saavutettu verraten helposti menestystä, joten oli laskettavissa, etteivät vastustajan voimat tällä suunnalla olleet kovinkaan vahvat. Tavoitteet tällä suunnalla eivät sen sijaan olleet ensiluokkaisena tärkeät johtuen siitä, että Pieksämäen tiesolmu sijaitsi kovin kaukana (100 km Mäntyharjulta), mutta Mikkelin valtaus olisi kuitenkin myöhemmin muodostunut hyvinkin tärkeäksi ja ainakin sitonut vastustajan voimia huomattavasti enemmän kuin mitä todellisuudessa tapahtui. Muistettava kuitenkin on, että Etelä-Suomen puhdistusajatus oli Aaltosen keppihevonen ja hän ehkä tahtoi tällä vähimmin vaarallisella operaatiolla osoittaa sotilaallisia kykyjään ja ehkä myös lietsoa kurittomiin punakaartilaisjoukkoihin voitonvarmuutta. Olosuhteet olivat kuitenkin jo tällöin sellaiset, että kaikki käytettävissä olevat voimat olisi pitänyt keskittää ratkaisevaan hyökkäykseen valkoisia voimia vastaan, ja siihen tilanne 12. 2. antoi täydet edellytykset.

18. 2. 18 muuttuvat olosuhteet järjestetyimmiksi, kun ylipäällikkö saa ainakin nimellisen käskyvallan koko sotatoimivyöhykkeellä. Samana päivänä julkaistaan ylipäällikön nimessä päiväkäsky, jolla sotänäyttämö jaetaan kolmeen rintamaan.¹ Jo 15. 2. oli Svetšnikov antanut oman päiväkäskynsä Haapamäen valtausta varten, jolla sekä Tampereen että Porin joukkojen toiminta oli määrätty, mutta nyt siis pääsuunnalla oleva Salmela, läntisen rintaman komentaja, saa sekä suorittaakseen varsinaisen offensiivin että välittömään komentoonsa myös Porin seudun joukot, joitten saamat tehtävät eivät voi häntä kiinnostaa eivätkä hänen varsinaista toimintaansa välittömästi avustaa. On myös huomattava, ettei silloisilla yhteysvälineillä ollut mahdollista kiinteästi johtaa tuota 250 km leveätä rintamaa, varsinkin kun ottaa huomioon johtajien heikot kyvyt. Jakamalla nykyisen läntisen

¹ Mistä 18. 2. annettu päiväkäsky alun perin on lähtöisin, ei ole voitu varmasti todeta, mutta tuntuu siltä, että se olisi Svetšnikovin käsialaa, sillä hän oli järjestämässä itseään näihin aikoihin johtavaan asemaan. Svetšnikov s. 105.

rintaman Ikaalisten vesireittiä pitkin kahtia olisi ylijohdo varmaan-kin saanut asiat sujumaan paremmin tärkeällä Haapamäen suunnalla ja itse kuitenkin voinut tarpeeksi hyvin johtaa Porin rintaman toimintaa, mikä pakostakin oli toisarvoisella sijalla. Voidaan kuitenkin olettaa, ettei johto tällä päiväkäskyllä pyrkinytkään mihinkään muuhun kuin järjestämään sekavat komentosuhteet, ja siinähän voidaankin katsoa sen suurin piirtein onnistuneen, olosuhteitten myötävaikutuksella.¹

Eri rintamien toimenpiteitten tarkastelua.

L ä n t i n e n r i n t a m a .

Offensiivin valmistelut: Svetšnikov oli jo aikaisin ymmärtänyt, mikä tärkeä merkitys valkoiselle armeijalle oli Haapamäen solmukohtalla, ja tätä silmälläpitäen ryhtynytkin toimenpiteisiin tuon aseman valtaamiseksi, ennenkuin vastustaja ehtisi työntää etelään voimakkaita osastoja. Jo 31. 1. hän oli antanut käskyn toveri Stolboville ja 422. Kolpinon rykmentin komentajalle lähettää vahvoja osastoja Seinäjoelle Vilppulan kautta, ja 2. 2. tämä n. 500 miestä käsittävä joukko sitten suorittikin hyökkäyksen viimeksimainittua asemaa vastaan, jossa puolustajina oli vain 145 suojeluskuntalaista kahdella kk:lla varustettuina. Yritys kuitenkin epäonnistui, mutta jo 7. 2. Svetšnikov yrittää uudelleen, nyt 2,000 miehen voimalla, ja tavoitteena on vain Vilppula ja Kolho. Valkoisten vahvuus oli kuitenkin tällä välin kasvanut 300 mieheksi, ja hyökkäys lyötiin nytkin takaisin suurin tappiopin. Vielä kerran Svetšnikov panee hyökkäyksen liikkeelle 10. 2., tällä kertaa Kurun kautta, Vilppulan valtaamiseksi, mutta Stolbovin osaston (700 miestä) eteneminen pysähtyi kuitenkin melkein alkuunsa.²

Svetšnikovin toiminnassa helmikuun alussa kiintyy huomio ensi sijassa edellämainittujen hyökkäysyritysten tavattomaan hajanaisuuteen, joukkoja kun heitetään Vilppulan valtauksen piirissä erin aivan kuin ilman määrätietoista suunnitelmaa. Ei voida kuitenkaan ilman muuta väittää, ettei Svetšnikov olisi ymmär-

¹ 18. 2. olivat Brest-Litovskin rauhanneuvottelut katkenneet ja venäläinen armeija Suomessa lakkasi olemasta.

² SVS II/413, IV/293 ja IV/302.

tänyt joukkojen keskitetyn käytön merkitystä, vaan on arvostelussa mielestäni lähdeittävä siitä, että hän tavattoman hyvin tajusi Haapamäen tärkeyden ja toiselta puolen myös Vilppulan merkityksen Haapamäen omistuksessa. On nim. muistettava, ettei Svetšnikovilla helmikuun alussa ollut joukkoja käytettävissään juuri nimeksikään, sillä venäläiset olivat suurin piirtein haluttomia sodankäyntiin ja nekin vapaaehtoiset osastot, jotka entisistä joukoista pystyttiin muodostamaan (n. patl. jokaisesta entisestä rykmentistä), olivat enemmän tai vähemmän operaatiokyvyttömiä, mikä näissä helmikuun alkupuolen taisteluissa selvästi ilmeni. Yrittihän Svetšnikov keskittää kaikki käytettävissä olevat voimansa (venäläiset) hyökkäystä varten Haapamäen suuntaan, mutta hän ei siinä onnistunut.¹ Punakaartin pääosat taas olivat kiinni Etelä-Suomen puhdistuksessa, mistä jo aikaisemmin on ollut puhe, mutta toiselta puolen on tehtävä se huomio, ettei Svetšnikov ehkä yrittänytkään kaikkeaan saadakseen näitä joukkoja käytettäväkseen,² sillä hän ei näytä lainkaan uskoneen punaisten suomalaisten taistelukykyyn. Hän ei voinut sopeutua vapaussotamme erikoislaatuisiin olosuhteisiin, mikä myöhemminkin selvästi kuvastuu hänen toiminnastaan.

15. 2. mennessä on Svetšnikov tehnyt *suunnitelmansa* Haapamäen valtaamiseksi, mikä suunnitelma pukeutuu käskyksi: Päiväkäskey N: o 8/15. 2.³

Tilanne, jossa päätös syntyi:

Vihollisen vahvuuden Vilppulan suunnalla Svetšnikov arvioi n. 3,000 mieheksi, mikä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa, sillä vasta 20. 2. jälkeen alkavat valkoiset saada vahvistusta tälle tärkeälle paikalle johtajien, miesten ja aseitten muodossa.⁴ Vihollisen yliarviointi on kuitenkin ymmärrettävissä, sillä tähän mennessä suoritettujen hyökkäysten täydellinen epäonnistuminen antoi siihen aiheutta, ja toiselta puolen saadut ilmoitukset olivat selvistä syistä aina tavattomasti liioiteltuja. Punaisten tiedonantopalvelus oli perin heikko. Kuitenkin olisi Tampereen johdon pitänyt käsit-

¹ Svetšnikov s. 101.

² Svetšnikov s. 101: »Paitse toisarvoista taistelua länsi-Suomen puhdistamiseksi, minä suunnittelin» jne. Svetšnikov ss. 104—105.

³ Svetšnikov s. 102—104.

⁴ Douglas ss. 60 ja 76.

tää, ettei valkoisilla voinut olla sanottavia mahdollisuuksia koota Vilppulan seutuun vielä tähän aikaan näin suurta joukkoa.

Offensiivia varten oli käytettävissä kaikkiaan n. 10,000 miestä, runsaasti konekivääreitä ja ainakin parikymmentä tykkiä, joissa venäläiset miehistönä. Pääosan joukoista muodostivat Tampereen, Porin ja Lahden ympäristöjen punakaartilaiset, mutta oli »runkona» myöskin venäläisiä vapaaehtoisia ja Pietarin punakaartilaisia. Joukot olivat keskittyneinä Tampereen (n. 5,000 miestä), Porin (n. 2,500 miestä) ja Lahden seuduille (n. 2,500 miestä).

Suunnitelma: Hyökkäyksen piti tapahtua kolmessa ryhmässä, joista ensimmäisen Lahdesta Jyväskylään (2,500 miestä), toisen, pääryhmän, Korkeakoskelta Vilppulan kautta Haapamäelle (5,000 miestä) ja kolmannen Porista Kristiinään (2,500 miestä). Offensiivin alkamishetkeksi oli määrätty 17. 2., mutta joukot eivät kuitenkaan tulleet tähän mennessä valmiiksi, vaan päivämäärä oli muutettava 21. 2. Tähän oli osaksi vaikuttamassa ehkä näihin aikoihin tapahtuva ylipäällikön vaihdos, mikä siirsi hyökkäyksen suorittamisen toiselle miehelle. Mitä tulee tavoitteen valintaan, voidaan sitä pitää ainoana mahdollisena, sillä olihan Haapamäen asemalla aivan ensiluokkaisen tärkeä merkitys vastustajalle yhdysiteenä sen sotänäyttämön läntisen ja itäisen osan välillä. Joukkojen keskityksestä ja suuntaamisesta tätä tavoitetta kohti voidaan sen sijaan olla eri mieltä. Rintaman johto oli arvioinut vihollisen vahvuuden Vilppulan suunnalla, kuten edellä jo mainitsin, n. 3,000 mieheksi, ja nyt kuitenkin pyritään tavattoman suuriin saavutuksiin suoralla rintamahyökkäyksellä vain n. kaksi kertaa voimakkaammalla osastolla, minkä operaatiokelpoisuuden Svetšnikov itse oli arvioinut verraten vähäiseksi. Edelliset hyökkäykset olivat sitä paitsi osoittaneet, että valkoisten puolustus Vilppulassa oli tavattoman tehokas. Laskiko Svetšnikov mahdollisesti, että kummallakin sivustalla etenevä vahva osasto tulisi vaikuttamaan päähyökkäykseen, ei ole varmaa, mutta onhan selvää, etteivät näin kaukana toimivat, suhteellisen heikot joukot voineet mitenkään avustaa toimintaa Vilppulan suunnalla, varsinkin kun ottaa huomioon, että Jämsän kautta etenevä punakaartilaisosasto joutui lähtemään paljon etelämpää kuin Korkeakosken osasto, koska Kuhmoinen oli valkoisten hallussa. Edelleen kiintyy huomio joukkojen hajoittamiseen laajalle alueelle, vaikka käytettävissä olevien

voimien vahvuus muutenkin oli aivan liian pieni. Tähän on kuitenkin löydettävissä syy: joukkojen siirto rintamanosalta toiselle oli hyvin vaikeata, jopa useissa tapauksissa, suorastaan mahdottomakin ja näin ollen oli eri seuduille kokoontuneet osastot jätettävä sinne, missä olivat. Huoltovaikeudet oli myös otettava huomioon, mutta toiselta puolen en näe mahdottomaksi esim. 4,000 miehen keskitystä Kuruun, jossa tällaisen osaston majointus olisi todennäköisesti voitu järjestää. Ampumatarvikehuolto olisi hyvällä järjestelyllä voitu suorittaa sekä Tampereelta, josta Kurun suuntaan johti kolme tietä, että myöhemmin Korkeakoskelta Pohjan kylän tultua vallatuksi. Kuormastoja tuntuu punaisilla sitä paitsi olleen riittämiin, koska kerran joukotkin yleensä kuljetettiin hevosilla. Kuitenkin on muistettava, että johtovaikeudet asettivat rajoituksia tällaisten suurten yhtymien muodostamiseen, sillä yleisestä organisaatiosta johtuen ei monien erillisten kompanioiden johtaminen olisi ollut helppoa kokeneillekaan päälliköille saatikka sitten täysin epäpäteville. Todellisuudessakin vain osa Stolbovin voimia saattoi kulloinkin olla samanaikaisesti toiminnassa. Kaikesta huolimatta tuntuu pääiskun suuntaaminen suoraan rintamasta Vilppulaa vastaan harkitsemattomalta, vaikka tieverkosto sillä suunnalla olikin suotuisin, sillä sitomalla vain heikoin voimin rintamasta ja pyrkimällä saarrostavaan vaikutukseen Kurun kautta Virroille ja Ruovedelle, joihin kuitenkin johti kolme tietä, olisi varmasti päästy parempiin tuloksiin. Tuntuu siltä, ettei johto tehnyt voitavaansa joukkojen keskityksen mahdollistamiseksi, sillä esim. Porin joukot olivat majoittuneet itse kaupunkiin, josta niitten kuljetus luullakseni olisi käynyt päinsä tarmokkaalla toiminnalla. — Tavoitteitten määrääminen kovin syvälle vihollisen alueelle: Haapamäki, Jyväskylä ja Kristiina, ovat oleellisia kaikissa punaisten hyökkäyksissä. Se tuntuu kuitenkin vähemmän onnistuneelta silloisissa olosuhteissa, jolloin esim. Vilppulan valtauksesta oli odotettavissa pitkäaikainen toiminta, mutta toiselta puolen asettivat yhteysvälineet ehkä johtajan sellaiseen asemaan, ettei hän katsonut voivansa enää myöhemmin puuttua mitenkään joukkojen johtoon. Herää kuitenkin kysymys, oliko punaisille alijohtajille mahdollista kykyjensä rajoissa toimia näin pitkälle ulottuviin ohjeisiin nojautuen, ja vastaus on hyökkäyksen suoritusta tarkastaessa ilmeisesti kielteinen.

Keskinen rintama.

Tilanne ennen helmikuun varsinaista offensiivia.

Edellä on jo mainittu, ettei keskinen rintama päässyt sota-toimissa näyttämään mitään erikoisen merkittävää osaa osaksi johtuen siitä, ettei alueella ollut ratkaisevan tärkeitä tavoitteita, ja osaksi siitä, että johto tällä rintaman osalla osoittautui erittäin passiiviseksi ja saamattomaksi. Kuitenkin on Kouvolan esikunnan ansioksi luettava ne hyökkäysyritykset, jotka irrallisina suoritettiin helmikuun alussa Mikkeliä kohti, joskin ne aiheutuivat ehkä enemmän vallankumouksen yleisestä pyrkimyksestä laajeta. Punaisten valta-alueeksi oli jäänyt linjan Partakoski—Mouhu—Lusi—Kalkkinen eteläpuoli, ja jo 7. 2. johti Mouhulta pohjoiseen suoritettu hyökkäys Mäntyharjun valtaukseen. Punaisten vahvuus tuskin tällöin ylitti koko rintamalla 3,500 miestä, joista n. 1,000 otti osaa Mäntyharjun taisteluun. He eivät kuitenkaan osanneet käyttää tätä menestystä hyväkseen, vaikka valkoisten vahvuus Savossa tähän aikaan ei ollut kuin muutama sata huonosti aseistettua suojeluskuntalaista. Tämä on kuitenkin hyvin ymmärrettävissä, kun muistamme Helsingin yleisesikunnan heikon puuttumisen rintaman sotatoimiin ja otamme vielä huomioon johdon tavattoman sekavuuden täällä.¹ Olen jo edellä kosketellut kysymystä, miten tärkeitä olisi ollut jo aikaisessa vaiheessa puuttua keskisen rintaman johtoon ja kiihottaa Kouvolan esikuntaa mitä tarmokkaimmin pyrkimään aluksi Mikkelin valtaukseen, nyt kun valkoisten voimat tällä suunnalla vielä olivat kovin heikot ja kun Varkauden suuri tehdasyhdyskunta vielä oli punaisten hallussa. Tällä tavalla olisi myös luotu mahdollisuus myöhemmin pyrkiä Pieksämäelle tai ainakin sitoa Savoön huomattavia osia vastustajan voimista. Keskisen rintaman johtoa lamautti myös tuntuvasti valkoisten tavaton yritteliäisyys ja rohkeus, niin että sotatoimet aluksi rajoittuivat pääasiassa rautatien varteen ja hyökkäysliikkeet pysähtyivät kokonaan juuri sinä aikana, joka valkois-

¹ Alueella oli helmikuun alussa kaikkiaan viisi itsenäistä esikuntaa, joitten toimintaa Kouvolan esikunta pyrki säännöstelemään siinä kuitenkaan onnistumatta. Erikoista on myöskin se, ettei rintaman päälliköllä ollut oikeastaan mitään sananvaltaa, sillä esim. hyökkäyssuunnitelmat laati esikunta, jossa johtaja oli vain tavallinen jäsen (PK Rintamalla s. 117).

sille oli mitä vaarallisin. Mäntyharju menetettiin johtuen yksinomaan siitä, ettei käytettävissä olevaa ylivoimaa mitenkään pyritty käyttämään hyväksi, vaan joukot makailivat pääasiassa alueen suurissa asutuskeskuksissa tai liikkuivat ryöstöretkillä. Vasta 17. 2. laati Kouvolan esikunta koko rintamaa koskevan hyökkäyssuunnitelman, johon todennäköisesti aloitteen oli antanut Helsingin yleisesikunta.

Suunnitelman perusteet.

Vihollisia tiedettiin olevan Suomenniemellä, Mäntyharjulla, Nuoramoisissa ja Mikkellisä, ja sen vahvuus arvioitiin yli 4,000 mieheksi. Tässä ilmenee punaisten tavanomainen taipumus liioitella valkoisten voimia, sillä todellisuudessa ei Savon rintamalla vielä tällöin ollut enempää kuin n. 2,000 suojeluskuntalaista. Kuten edellä jo mainitsin, oli vastustajan häikäilemättömyydestä ja pelottomuudesta saatu katkeria kokemuksia, mikä pakotti suureen varovaisuuteen.

Tehtävänä keskisellä rintamalla oli Mikkelin ja Pieksämäen valtaus sekä läntisen rintaman avustaminen hyökkäyksellä Päijänteen molemmin puolin Jyväskylään. Tähän yritykseen oli käytettävissä kaikkiaan n. 5,000 miestä, jotka oli sijoitettu pääasiassa Kouvolaan, Lappeenrantaan, Mouhuun, Heinolaan ja Lahteen.

Suunnitelma: Tarkoitus oli aluksi valloittaa Mäntyharjun asema, ja hyökkäyksen tuli tapahtua kuudessa rivistössä koko rintamalla keskitysalueelta, jota määrittelevät seuraavat paikat: Taavetti, Kaitjärvi, Kouvola, Selänpää ja Lahti. Pyrkimyksenä oli siis samankeskisellä hyökkäyksellä päästä vaikuttamaan sekä vihollisen rintamaan että sivustoihin ja selustaan, jotta menestys olisi varmasti taattu. Osastojen vahvuus vaihteli 300—800 mieheen, ja joukoista oli osa varustettu suksilla. Yleisenä kulkuvälineenä oli reki, kuten muuallakin. Etenemisen piti alkaa 24. 2. ja Mäntyharjun valtaus oli määrätty 25. 2.¹

Rintamajohdon suunnitelma näyttää ensi silmäyksellä onnistuneelta, sillä osoittaahan se ilmeistä pyrkimystä keskittää käytettävissä olevat voimat vaikuttamaan vihollisen arimpiin kohtiin, sen sivustoihin ja selustaan. Ylijohdon antamat moninaiset tehtävät

¹ PK Rintamalla s. 125.

ja kaukaiset tavoitteet on jätetty toistaiseksi syrjään ja tyydytty vain läheisempään päämaaliin, Mäntyharjun valloitukseen, mistä sitten voitiin jatkaa annetun käskyn mukaisesti. Nämä seikat onkin ehdottomasti luettava rintamajohdon ansioksi sitä suuremmalla syyllä, kun suunnitelman ovat laatineet aivan kokemattomat ja vähän sivistystä saaneet miehet ilman venäläistä sotilasapua. Kuitenkin on tässäkin suunnitelmassa havaittavissa punaisten tavanomainen voimien suuri hajoittaminen, mikä johtuu ehkä suurimmalta osalta halusta pyrkiä saavuttamaan yht'aikaa niin paljon menestystä kuin mahdollista ollenkaan tajuamatta sitä, että tällä tavoin ei oltu ylivoimaisia missään. Ei myöskään havaittu sitä, etteivät kaukana toisistaan olevat osastot päässeet juuri nimeksikään vaikuttamaan toistensa toimintaan ja että johtovaikeudet kasvoivat yli täytöntöönpanokyvyn. Tämä tulikin sittemmin selvästi esiin hyökkäyksen suorituksessa, sillä johto ei pystynyt vaikuttamaan näihin erillisiin osastoihin enää niitten lähdettyä liikkeelle. Offensiivin laiha tulos on katsottava suurelta osalta juuri voimien hajoituksen syyksi, sillä keskittämällä kaikki käytettävissä olevat joukot esim. keskustaan etenemään Tuohikotista, Selänpäästä ja Jaalasta Mäntyharjua kohti olisivat punaiset saaneet tälle suunnalle sellaisen ylivoiman, jota ei valkoisten taktillinen paremmuus todennäköisesti olisi voinut korvata. Huomattava on kuitenkin, että johdolla oli keskityksiin nähden samat vaikeudet kuin läntisellä rintamallakin, s. o. voimattomuus vaikuttaa muihin esikuntiin, joukkojen kurittomuus ja huoltovaikeudet, joskin viimeksimainitut pienemmässä määrässä, sillä asutukset teitten varsilla olivat vauraita, tieverkosto laaja ja käytettävissä rautatie sekä poikittais- että pitkittäisliikenteeseen. Sitä paitsi olivat joukot alun perin vähemmän hajalla kuin suunnitelmaa toteutettaessa, joten tuntuu siltä, ettei joukkojen keskitykseen pyrittykään, vaan päinvastoin hajoitukseen. Ei ole kuitenkaan unohdettava rintaman saamaa moninaista tehtävää, joka oli omiaan sekoittamaan suunnitelmaa ja osaltaan vaikutti joukkojen hajoitukseen vetäen Lahden punakaartin pääosan aivan toisarvoiselle suunnalle keskiseen rintamaan nähden (Sysmän ja Kuhmoisten suuntiin). Voidaan sanoa, että keskisen rintaman käytettävissä olevat joukot olivat aivan liian pienet toteuttamaan sen johdon laatimaa suunnitelmaa ja että johdon oma kyky ei ollut tuon haja-

naisen ja laajan hyökkäysliikkeen johtamisen tasalla muistaen vielä huonot yhteydet, mitkä aikaansaatiin vain permanenttulinjoja pitkin.

I t ä i n e n r i n t a m a .

Karjalasta muodostui helmikuussa punaisten päätoimintapaikka. Tämä johtui ensikädessä venäläisten voimien suuresta lukumäärästä Viipurissa ja toiseksi Pietarin läheisyydestä, mikä kannusti venäläisiä aktiivisempaan toimintaan. Täällä oli myös tärkeä Pietarin rautatie vaarassa joutua valkoisten haltuun, jolloin ainoa yhdystie emämaahan olisi ollut katkaistu. Karjalan taistelut ovat enemmän kuin muualla luonteeltaan sotaa suomalaisten perivihollista vastaan, ja tämä seikka osaltaan selvittää niitten tavottoman kiivauden ja sitkeyden. Aikaisemmin jo mainitsin, että Viipurin pääesikunta oli melkein itsenäinen johtoporras ja toimi myös erillään muista punaisten esikunnista. Se sai käskyjä suoraan Pietarista Vallankumoukselliselta neuvostolta, ja täältä käsin tapahtui osaltaan tämän rintaman joukkojen täydennyskin sekä Pietarin punakaartilaiden että venäläisten sotamiesten muodossa. Toiselta puolen oli vastustajana kuitenkin rajan kansa, joka oli vuosisatojen kuluessa tottunut puolustamaan kotiseutuaan vainolaisen hyökkäyksiltä, ja se tasoitti lukumääräisen heikommuuden.

Helmikuun offensiivi Karjalassa jakaantuu kahteen erilliseen vaiheeseen, joista viimeinen melkein kiinteästi sulautuu maaliskuun hyökkäykseen, mutta koska se pääosiltaan tapahtuu helmikuun puolella, voidaan offensiivia 21. 2.—4. 3. nimittää helmikuun hyökkäykseksi. Tämä aikamäärä itse asiassa osoittaa, että jonkinlainen yhteistoiminta lännen ja idän välillä oli olemassa ja ratkaiseva hyökkäys Karjalassa oli pyritty suorittamaan samaan aikaan kuin läntisellä rintamallaakin. Tähän näyttää kuitenkin yhteistoiminta sitten rajoittuneenkin.

I:nen vaihe 9—15. 2.

Vastustajan voimakas toiminta tammikuun lopulla ja helmikuun alussa oli lamaannuttanut punaiset täydelleen ja saattanut heidät uskomaan valkoisten olevan voimasuhteiltaan täysin ylivoimaisia.

Huhut tiesivät kertoa valkoisten miesluvun nousevan useihin tuhansiin, vaikka todellisuudessa koko Karjalan rintaman vahvuus helmikuun alussa oli vain n. 950 miestä. Itse asiassahan valkoisilla oli käytettävissään kyllä miehiä, mutta puuttui aseita, mikä teki tietenkin mahdottomaksi uusien joukko-osastojen muodostamisen. Valkoisten päävoiman tiesivät punaiset olevan linjalla Ahvola—Hannila—Noskua, ja n. 8. 2. oli vihdoinkin päästy selvytyteen valkoisten lukumäärästä, joskin se vieläkin arvioitiin 2,000 mieheksi.

Punaisten keskuspaikkana oli Viipuri, jossa oli sekä suomalaisia punakaartilaisia että venäläisiä joukko-osastoja. Vahvuus helmikuun alussa oli n. 3,000 suomalaista ja 1,000 venäläistä, joitten käyttöä hyökkäystoimiin voitiin ajatella. Ulkopuolella Viipurin oli sitä paitsi hajallaan eri paikoissa pitkin Pietarin radan vartta pienehköjä punakaartilaisosastoja, joitten keskittäminen Viipuriin ei kuitenkaan näytä olleen mahdollista siitä syystä, että koti-seudun jättäminen ei ollut mieluista näille joukoille. Lappeenrannassa oli verraten suuri varuskunta, n. 1,100 miestä, joitten käyttö oli kuitenkin epäselvää, kosk'ei varmasti tiedetty, kuuluuko Lappeenranta Savon vai Karjalan rintamalle. — Joukkojen koulutus ja kuri olivat yleensä yhtä huonot kuin muuallakin. Venäläiset joukot olivat veltostuneita pitkäaikaisesta joutilaasta elämästä eivätkä halunneet taistella, ja sitä paitsi oli joukoissa päässyt valtaan huomattava kansallinen liike, josta esimerkkinä ovat puolalaisten perustamat legioonat, mitkä eivät suinkaan olleet vihamielisiä valkoisille. — Punaisten ylempi johto oli yleensä parempi kuin muualla Suomessa, sillä sitä edusti varsinaisesti joukko venäläisiä ye.upseereita, joilla kuitenkin oli kielellisiä vaikeuksia voitettavanaan, mutta huomattava on, että Viipurissa oli tarpeeksi käytettävissä venäjänkielen taitoisia tulkkeja.

Suunnitelma: Punaisten tarkoituksena oli nopeasti ottaa haltuunsa Vuoksen linja Käkisalmen—Vuoksenniskan korkeudelle asti ja siten turvata ensi kädessä Pietarin rata ja samalla lyhentää tavattoman laajaa rintamaa. Päähyökkäyksen piti tapahtua Antrean rautatien suunnassa ensi tavoitteena Antrean asema. Lappeenrannan joukkojen piti tukea hyökkäystä Joutsenon suunnassa ja siten olemassaolollaan sitoa valkoisia voimia.

Punaiset suorittivat siis varsinaisen hyökkäyksensä vastustajan vahvimpaan kohtaan, jossa puolustuksella oli mitä parhaimmat

edellytykset. Toiselta puolen Antrean kautta oli lyhin tie tavoitteen ja voitiin laskea, että jos hyökkäys suoritetaan tarpeeksi vahvoin voimin, voitiin odottaa menestystä tälläkin suunnalla. Sitä paitsi olivat käytettävissä olevat joukot keskittyneet juuri tälle suunnalle eikä niitten siirto muille rintamanosille näytä olleen mahdollista, tai ainakin se olisi vaatinut niin paljon aikaa, ettei siihen enää ollut varaa, koska jo muutenkin oli myöhästytty. Punaiset arvioivat kuitenkin ylivoimansa verraten pieneksi, vaikka heidän tykistönsä olikin voimakas, mutta he kai uskoivat, että vakinainen venäläinen sotaväki voisi korvata laadullaan. Hyökkäys Antrean kautta mahdollistutti sitä paitsi yhteistoiminnan Lappeenrannan joukkojen kanssa, mikä oli varsin varteen otettava seikka, koska joukot muutenkin olivat suhteellisen vähäiset. Voidaan näin ollen punaisten suunnitelmaa pitää olosuhteitten mukaisena ja oikeaan osuneena, joskin sen suoritus täysin epäonnistui johtuen osaksi joukkojen ja alempien johtajien taktillisesta heikkoudesta sekä johdon voimattomuudesta säännöstellä eri hyökkäysosastojen yhteistoimintaa, osaksi valkoisten ihailtavasta puolustuksesta, joka ei rajoittunut vain passiiviseen vastarintaan, vaan osoitti tavatonta aktiivisuutta ja siten herpautti kurittoman ja kouluttamattoman hyökkääjän.

Mielenkiintoinen oli Ali Aaltosen 30. 1. laatima suunnitelma¹ Karjalan rintaman toimintaa varten. Hän ehdottaa Vuoksen linjan valtaamiseksi nopean etenemisen Räisälään, ja epäilemättä tämä todellisuudessa olisikin saattanut johtaa tuloksiin, sillä valkoisten voimat Heinjoen eteläpuolella olivat aivan mitättömät. Edellisessä kuitenkin toin esiin ne vaikeudet, mitkä punaisella johdolla oli tällaisen suunnitelman läpiviennissä.

2:n vaihe 21. 2.—4. 3.

15. 2. päättynyt offensiivi oli selvästi osoittanut, miten vahvat valkoisten asemat Antrean suunnassa olivat ja miten sitkeä ja ripeäotteinen heidän puolustusjoukkonsa täällä. Vastustajan vahvuus oli todettu n. 2,000 mieheksi, mikä oli melkein puolella liioiteltu.

¹ SVS III/105.

Edellinen hyökkäysliike oli myös osoittanut omien joukkojen heikkouden sekä taktillisessa että moraalisisessa suhteessa ja näyttänyt johdolle, miten avuttomia heidän laumansa olivat ilman suksia Karjalan syvälumisessa maastossa. Hyökkäykset oli ollut pakko suorittaa vain teitten välittömässä läheisyydessä, mikä esti kaiken muunlaisen toiminnan kuin suoran rintamahyökkäyksen, ja sehän oli näyttänyt aivan tuloksettomaksi. Kuitenkaan ei seuraavissa valmisteluissa pyritty poistamaan tätä ilmeistä epäkohtaa, joka olisi todennäköisesti ollut korjattavissa, vaan pyrittiin ainoastaan kokoamaan uusia joukkoja ja mahdollisesti niitä hiukan kouluttamaan. Ei myöskään näytä erityisen tarmokkaasti yritetyn irroittaa joukkoja rintamasta, jotta uudet keskitykset olisivat olleet mahdolliset, vaan ne jäivät yleensä sinne, missä viimeksi olivat tapelleet. Näin oli 21. 2. mennessä Antrean rintamalle kerääntynyt n. 4,000 miestä, joitten keskittäminen olisi todennäköisesti voitu suorittaa muuallekin, jos olisi tahdottu. Kaikkiaan oli Viipurin johdolla käytettävissä uutta offensiivivia varten n. 10,000 miestä, joitten taktillinen kyky oli perin keskinertainen ja kuri entisestäänkin alentunut hyödyttömien hyökkäysten johdosta. Suksia ei ollut kuin muutamilla komppanioilla, joten edelleen oltiin sidottuja teihin.

*Uusi suunnitelma:*¹

Viipurin johto pyrki nyt alkuperäiseen tavoitteeseensa leveämällä rintamalla, jotta vähäiset valkoiset voimat olisi saatu hajoitetuksi ja saavutetulla läpimurrolla päästy yli Vuoksen. Tarkoitus oli hyökätä neljänä osastona koko Karjalan rintamalla päähyökkäyksen tapahtuessa jälleen entisessä Antrean suunnassa.

1:n osasto, vahvuus n. 1,000 miestä keskitettynä Raasuliin, sai tavoitteeksi Kiviniemen. Johtajana toimi eräs venäläinen upseeri.

2:n osasto, vahvuus 1,000 miestä toveri Kaljusen johdossa, keskittyi Kivennavalle ja Perkjärvelle. Tavoitteena Oravanniemi ja Pölläkkälä.

Näitten kummankin osaston tuli ensi tavoitteensa saavutettuaan jatkaa Vuoksen pohjoista rantaa Antrean suuntaan ja siten päästä yhteistoimintaan päävoimien kanssa.

¹ Douglas ss. 77—78.

3:nä osastona olivat päävoimat Antrean suunnalla, vahvuus n. 2,000 punakaartilasta ja 2,000 venäläistä, joitten ensi tehtävänä oli Antrean aseman valtaus ja sen jälkeen jatkaa Hiitolaan. Hyökkäyksen piti tapahtua yhteistoiminnassa 4:n osaston kanssa.

4:n osaston tuli Lappeenrannasta hyökätä Jääsken yli Imatraa vastaan ja tällä toiminnallaan sitoa valkoisten voimat tälle suunnalle. Osaston vahvuus oli n. 1,000 miestä, jotka jo aikaisemmin olivat taistelleet Joutsenossa.

Hyökkäyksen piti kaikkialla alkaa 21. 2., mutta todellisuudessa jokainen osasto aloitti toimintansa aivan eri aikana, niin ettei mistään yhtenäisyydestä ollut puhuttakaan. Raasulin ryhmä aloitti hyökkäyksen 21. 2. Rautuun, jossa valkoisia tällöin oli n. 67 miestä, mutta jo 23. 2. hyökkäys pysähtyi ja vain rautatieasema saatiin vallatuksi. Suojeluskuntalaisten vahvuus oli tähän mennessä kasvanut 350 mieheksi, johtuen siitä, että aselähetys Karjalan rintamalle juuri näihin aikoihin oli saapunut. Kaljusen ryhmä aloitti etenemisen kahdessa rivistössä 25. 2., mutta jo 27. 2. tämäkin hyökkäys pysähtyi Valkjärvelle ja Mälkölään, vaikk'ei vastustajan vahvuus ollut enempää kuin 350.¹ Päähyökkäys pääsi alkuun vasta 26. 2., johtuen valkoisten jatkuvista hyökkäysyrityksistä Antrean suunnalta, mutta punaisten hyökkäykset olivatkin sitä raivokkaampia. Suurempaa menestystä ei kuitenkaan saavutettu, vaikka ylivoima oli aivan tavaton; valkoisia oli vastassa aluksi vain 350 ja myöhemmin 400 miestä. — Lappeenrannan osaston hyökkäys, jonka piti sitoa vahvoja vastustajan voimia pois päätoimintasuunnalta, alkoi jostain syystä vasta 28. 2. eikä saanut sanottavia aikaan. — Helmikuun offensiivi oli 4. 3. mennessä kaikkialla pysähtynyt valkoisten sitkeään puolustukseen.

Suunnitelmassa ilmenee punaisten yleinen taipumus hajoittaa joukkojaan hyvin laajalle alalle. Edellisessä offensiivissa oli menty toiseen äärimmäisyyteen, sillä ensimmäisessä vaiheessahan oli toimittu vain hyvin ahtaalla alueella kaikin käytettävissä olevin voimin eikä ollut saavutettu menestystä. Siitä oli tehty väärä johtopäätös: toiminta oli hajoitettava laajalle alueelle, mutta tällöin ei taas ymmärretty sitä, etteivät käytettävissä olevat voimat riittäneet näin suureen yritykseen. Pienet erilliset osastot olivat

¹ Kuvaavaa on, että Kaljunen 22. 2. ilmoittaa valmistautuvansa etenemään kolmessa rivistössä, mutta pyytää vielä lisävoimia (arkisto).

liian kaukana päästäkseen yhteisvaikutukseen, varsinkin kun yhteysvälineet olivat huonot ja alijohtajat tottumattomia.¹ Tämähän tuli itse hyökkäyksen suorituksessa selvästi näkyviin, kun eri osastoja ei parhaalla tahdollakaan saatu toimimaan samanaikaisesti, vaan kukin ryhmä aloitti etenemisensä, milloin halusi. Voimattomuutensa vaikuttaa myöhemmin taistelujen kulkuun Viipurin pääesikunta nähtävästi huomasikin, koska juuri Raudun ja Valkjärven ryhmille oli annettu tavattoman kauas ulottuvat tavoitteet ja toiminta määritelty vain ohjeina.

Päähyökkäyssuunnaksi oli valittu Antrea, kuten ensimmäisessä vaiheessakin. *Oliko se enää paikallaan?* Tiedettiin varmasti vihollisen vahvimman kohdan olevan juuri tällä suunnalla ja valkoisten puolustuksen sitä paitsi Ahvolassa olevan erittäin lujan. Sen sijaan oli pakolaisilta saatu tietää, että Heinjoelta etelään ei Vuoksen linjalla ollut sanottavia valkoisia voimia,² joten täällä oli saavutettavissa voimakkaalla hyökkäyksellä huomattavia tuloksia. Kuitenkin on muistettava, että punaisten parhaat joukot olivat edellisestä hyökkäyksestä kiinni Antrean rintamalla ja niitten irrottaminen oli vaikeata. Ei tunnu kuitenkaan mahdottomalta, että valmistelujen aikana 15.—21. 2. kootut joukot olisi voitu keskittää johonkin muualle, jossa alkumenestykseen olisi päästy varmemmin kuin Karjalan radan suunnassa, sillä Pietarin rautatie oli keskityksiä varten melkein kokonaan käytettävissä ja liikkuvaa kalustoa oli tarpeeksi.³ Onhan lisäksi selvää, että suorittamalla taas päähyökkäys entisessä suunnassa ei tarpeellista yllätystä voitu saavuttaa, mikä kuitenkin olisi ollut hyvinkin välttämätöntä ottaen huomioon joukkojen heikon tason. Voi olla, että johto pyrki eliminoimaan tätä varjopuolta antamalla oikealla sivustalla toimivien hyökkäysryhmien aloittaa liikkeensä aikaisemmin ja siten vetää vihollisen huomion puoleensa, mutta todennäköisempää kuitenkin on, että pääiskun myöhästyminen johtui valkoisten aktiivisuudesta juuri 21. 2. vaiheilla.

Minne olisi painopiste ollut suunnattava? Mainitsin jo, että johto tiesi vihollisen heikoimman kohdan olevan Heinjoelta etelään, joten täällä olisi painopistekohta ollut luonnostaan. Sen suuntaa-

¹ Vrt. Keskisen rintaman toimintaan, s. 24.

² Douglas s. 78.

³ Punaisten liikenneilmoitukset. (Arkisto.)

minen Vuoksen linjaa vastaan Raudun kautta olisi ollut sikäli edullista, että Raasulin rataa olisi voitu käyttää hyväksi huollossa, mutta toiselta puolen olisi joukkojen keskitys Raasuliin vienyt liian pitkän ajan ja sitä paitsi ollut hyvin hankala, vaikka Pietarin rataa olisi käytettykin, sillä kuljetukset Pietarin kautta olisivat olleet melkeinpä mahdottomia. Sen sijaan ei keskitys Kivennavalle mielestäni olisi voinut tuottaa voittamattomia vaikeuksia, sillä Kivennavan majoitusolot sallivat ainakin 4,000 miehen sijoittamisen tähän seutuun. Huolto olisi tietenkin ollut vaikeampaa kuin Karjalan radan suunnassa, mutta se ei olisi järjestettynä voinut olla mahdoton suorittaa tyydyttävästi, sillä Raivola ja Uusikirkko huoltoasemina eivät matkat Kiviniemen korkeudelle olisi nousseet yli 60 km ja sen jälkeen olisikin jo taas voitu käyttää hyväksi Raudun rataa. Kuormastoista ei voinut olla puutetta, koska joukotkin käyttivät liikkueessaan pääasiassa hevosia ja rekiä. Näin ollen keskityksellä Kivennavalle olisi tavoitteeksi voitu ottaa juuri Kiviniemi, jonne tieverkko oli hyvä ja majoitusmahdollisuudet pitkin matkaa verraten hyvät sekä Lipolan-Raudun tietä että Valkjärven kautta. Edellinen tie olisi ollut 55 km ja jälkimmäinen 48 km. Täten olisi saavutettu varmasti yllätys, ja menestys ainakin Kiviniemeen asti olisi ollut taattu ottaen huomioon vastustajan heikot voimat täällä. Onhan muistettava, että Kaljunen 27. 2. saavutti 500 miehellä menestystä Valkjärvellä, joten esim. 4,000 miehen voimalla valkoisten vastarinta olisi ollut murrettavissa. Tämä on kuitenkin vain teoriaa, sillä voidaan epäilemättä väittää, että valkoisten tehokas tiedustelu ja punaisten rintaman taakse ulottunut vakoilutoiminta olisivat ajoissa voineet saattaa valkoisten tietoon uhkavan vaaran ja heidän joustava sodankäyntinsä olisi saattanut taas tuottaa punaisille täyden yllätyksen voimakkaan puolustuksen muodossa tällä suunnalla. Punaisten teihin sidottu toiminta ei tämänkään jälkeen olisi enää voinut johtaa tuloksiin, varsinkaan kun he suorittivat taistelutehtävänsäkin tavallisen 8 tunnin työpäivän muodossa aloittaen ja lopettaen hyökkäyksensä täsmällisesti samaan aikaan.¹ Punaisten sodankäynti oli tuomittu kilpistymään kehittyneemmän ja koulutetumman vastustajan puolustukseen niin Karjalassa kuin muuallakin.

¹ Taistelija s. 358/1932.

Maaliskuun offensiivi.

Ylijohdo.

28. 2. on ylipäällikkö antanut käskyn helmikuun offensiivin pysähdyttämisestä, koska hän oli huomannut sen täysin tuloksettomaksi, mutta kuten edellisestä jo on käynyt ilmi, ei Viipurin pääesikunta paljoo välittänyt koko käskystä, vaan jatkoi alkamaansa offensiivia entisellä voimalla siten kuluttaen joukot ja estäen niitten mahdollisen käytön muualla. Tästä ylijohdo selvästi ymmärsi, ettei se voinut pitää vaikutustaan itäiseen rintamaan kovinkaan suurena, vaan se oli jätettävä pois laskuista suunniteltaessa uutta hyökkäysliikettä. Tämä riitaisuus ja niskoittelu ei ollut jättämättä vaikutustaan itse hyökkäyksen valmisteluun ja suunnitteluun.¹

Ylijohdolla oli 28. 2. seuraavat tiedot vastustajan voimista:

Kankaanpäässä, Pomarkussa ja Ahlaisissa yhteensä n. 2,000 miestä.

Ikaalisissa 1,700 miestä.

Linjalla Vaskivesi—Ruovesi—Vilppula—Mänttä n. 3,000 miestä sekä Kuhmoisissa ainakin n. 500 miestä. Nämä luvut ovat huomattavasti liioiteltuja, kuten punaisten tiedot yleensä vastustajansa voimista, johtuen osaksi huonosta tiedustelusta, osaksi ilmoitusten paikkansapitämättömyydestä ja kaunistelusta omia vastoin käymisiä selostettaessa. — Keskisellä rintamalla arveli ylipäällikkö (Svetšnikov) valkoisten valmistautuvan yleiseen, ratkaisevaan hyökkäykseen valloittaakseen Riihimäen—Viipurin radan, ja arvelu perustui siihen, että täältä käsin oli helposti katkaistavissa punaisten perääntymistie itään nyt, kun Haapamäen asema oli turvattu Vilppulan rintaman olemassaololla. Tätä tuki vielä sekin seikka »etteivät valkoiset toimineet erikoisen tarmokkaasti tällä alueella».² — Itäisellä rintamalla arveltiin vastustajan pyrkivän katkaistaan Pietarin radan, koska se oli tärkeänä yhdystienä päämaahan, ja huolimatta Viipurin esikunnan niskoittelusta oli ylijohdon kiinnitettävä vakavaa huomiota myös tähän rintamaan, sillä radan merkityshän oli ilmeinen kapinallisten koko sodankäynnille.

¹ Svetšnikov s. 128.

² Svetšnikov s. 113.

Käytettävissä olevat voimat olivat seuraavat:

Läntisellä rintamalla oli jo helmikuun hyökkäyksen ajoilta n. 10,000 miestä, jotka olivat osaksi kiinni rintamalla, osaksi majoitettuina Tampereelle ja Poriin.

Keskisellä rintamalla oli n. 5,000 miestä.

Itäisellä rintamalla oli vahvuus n. 10,000 miestä, joitten käyttö oli kuitenkin täysin epävarmaa, koska hyökkäystoimet täällä yhä jatkuivat.

27. 2. olivat sotatoimet Uudellamaalla päättyneet voittoon, joten nämä joukot, 4,000 miestä, olivat välittömästi käytettävissä ja kunnoltaan ehkä punaisten parhainta väkeä, heitä kun tappiot eivät olleet sanottavammin murjoneet. Sitä paitsi oli Etelä-Suomen asutuskeskuksissa vartiopalveluksessa yhteensä ehkä noin 30,000 miestä, joitten käyttöä kuitenkin rajoitti ainainen saksalaisten maihinnousun pelko ja valkoisten »vastavallankumouksellisen» toiminnan kammo.

Kaikkiaan oli ylijohdon välittömässä käytössä arviolta n. 40,000 miestä.¹

Suunnitelma: Se oli suunnilleen sama kuin helmikuun offensiivissa. Voimakkaalla hyökkäyksellä oli murrettava vihollisen vastarinta Vilppulan linjalla ja sitten nopeasti vallattava Haapamäen tärkeä rautatiesolmu ja siten erotettava valkoisten eri rintamat toisistaan. Samalla oli vihollisen voimat sidottava sekä keskustassa että Karjalassa tapahtuvalla hyökkäyksellä, joskin itäisellä rintamalla voitiin tyytyä myös defensiiviin.

On selvää, että Haapamäen asema yhä edelleen kiinnosti punaista ylijohtoa eniten, sillä olihan tuo tavoite lähimpänä ja sitä paitsi niin tuiki tärkeä vastustajalle. Tampereen seutuun oli myös joukkojen keskitys Etelä-Suomesta helpoin ja nopein johtuen hyvistä liikenneyhteyksistä, joten offensiivi täällä oli pikemmin saatavissa käyntiin. Kuitenkin menetettiin tällä suunnitelmalla yllätys, millä nähdäkseni joukkojen kunto huomioonottaen olisi pitänyt olla aivan ratkaiseva merkitys, jos todella pyrittiin johonkin tulokseen. Jo helmikuussa oli havaittu, etteivät joukot kestä vastoinkäymisiä, ja jos ne sattuisivat heti alussa, oli ilmeistä, että offensiivi tyrehtyisi heti alkuunsa, kuten sittemmin kävikin. Mahdollisuus-

¹ Svetšnikov s. 115. Hän mainitsee kokonaissummaksi 60,000, joista vain 30,000 voitiin käyttää offensiiviin.

han olisi nyt ollut pyrkiä saavuttamaan ratkaisu keskisellä rintamalla, jossa vihollisen vahvuus ainakin toistaiseksi oli todettu veraten pieneksi ja josta voitiin olettaa vastustajan vähimmin uskovan pääiskun tulevan. Etelä-Suomen joukkojen keskityksen Kouvolaan ei olisi pitänyt tuottaa sen suurempia vaikeuksia kuin Tampe-reellekaan ja näin olisi painopisteeseen saatu n. 15,000 miehen vahvuus. Tällä voimalla olisi ainakin voitu saavuttaa alkumenestystä, ja sitomalla voimakkaalla hyökkäyksellä Vilppulan rintamalla valkoisten voimat olisi aloite pitkäksi ajaksi voitu temmata todellisuudessakin itselle. Pieksämäki oli kuitenkin kaukainen tavoite, kuten jo aikaisemmin olen tuonut esiin, eikä näin ollen ole ihmeellistä, että se tuntui vähemmän houkuttelevalta. Myöskin on muistettava, että Svetšnikov arveli valkoisten ryhtyvän lähiaikoina ratkaisevaan hyökkäykseen juuri Savossa,¹ joten sen päävoimatkin olivat kerääntymässä tänne, ja näin ollen olisi epäilemättä ollut hullua pyrkiä itsekin ratkaisuun keskisellä rintamalla. Toinen asia sitten on, olivatko ylijohdon olettamukset todellisuus pohjaisia vai eivät. Tuntuu siltä, ettei Svetšnikov vakavasti tähän mahdollisuuteen uskonut, sillä ensinnäkään saadut tiedot eivät mitenkään tukeneet tätä olettamusta, vaan päinvastoin, ja toiseksi keski sen rintaman saama tehtävä vallata Pieksämäki olisi tällaisissa olosuhteissa ollut todella mieletön käsky, johon ei luulisi kenenkään sotilassivistyksen omaavan henkilön tekevän itseään sypääksi. Eihän keskisellä rintamalla ollut saavutettu juuri minkäänlaista menestystä helmikuun hyökkäyksessäkään, vaikka vastustajan vahvuus oli tällöin ollut tuntuvasti pienempi kuin punaisten. — Itäisellä rintamalla ei ylijohdon taas kannattanut ajatellakaan päähyökkäystä, koska sen vaikutus tänne oli aivan pieni ja tavoitteet sitä paitsi kokonaisuuden kannalta toisarvoiset Karjalassa. Uuteen offensiiviin oli sitä paitsi ryhdyttävä mahdollisimman nopeasti, sillä epäilemättä oli johdon tiedossa jo suunnitelmaa tehtäessä jääkärien tulo Vaasaan, vaikka täyttä varmuutta siitä ei ollutkaan. Punainen ylijohdo saattoi laskea vastustajan voimien kasvavan jatkuvasti ripeässä tahdissa, vaikk'ei sillä ollutkaan oikeata käsitystä siitä suurisuuntaisesta organisaatiotyöstä, mitä valkoisella puolella suoritettiin, vaan näyttää arvostelleen vastustajan mahdollisuuksia liian suuressa määrin omalla puolella

¹ Svetšnikov s. 113.

vallitsevien olosuhteiden perusteella. Joka tapauksessa aikakysymys oli tärkeä, ja myöskin moraaliselta kannalta näytti välttämättömältä saavuttaa nopeasti menestystä, joten keskitykset Karjalaan eivät niinmuodoin olisi ehtineet ajoissa.

Tuntuu näin ollen siltä, että ylijohdolla ei todellakaan ollut näissä olosuhteissa muuta mahdollisuutta kuin suorittaa päähyökkäys Haapamäkeä vastaan läntisellä rintamalla.

28. 2. alkoivat siis valmistelut tätä suurta offensiivia varten. Käytettävissä olevat joukot koottiin Etelä-Suomesta Tampereelle läntisen rintaman käytettäväksi ja Riihimäelle yritettiin muodostaa voimakasta strategista reserviä, mikä huolimatta ponnistuksista supistui kuitenkin vain n. 1,000 miehen vahvuiseksi. Läntisen rintaman käytettäväksi saatiin kuitenkin huomattava voima, n. 20,000 miestä,¹ mikä epäilemättä edusti painopistettä. Tämän suurempaa joukkoa ei Tampereen johto todennäköisesti olisi voinut käsitelläkään johtuen organisaation epätarkoituksenmukaisuudesta. — Helsinkiin perustettiin erikoinen aselajikoulu 29. 2., jonka tarkoitus oli valmistaa rintamalle sekä alijohtajia että erikoisaselajiosastoja, mutta onhan selvää, ettei tämä koulu ehtinyt vaikuttaa vielä maaliskuun offensiiviin mitään. Voidaan kuitenkin sanoa, että ylijohdo pyrki käytettävissä olevin keinoin valmistelemaan tulevaa hyökkäystä, joskin siis, kuten edellä on sanottu, tulokset olivat laihanpuoleisia. Kummastusta herättää kuitenkin se, että ylijohdo 15. 3. mennessä vahvistaa ainakin neljällä kompanialla² itäistä rintamaa, joka oli katsottava toisarvoiseksi, sen sijaan että se olisi nämäkin joukot käyttänyt yleisenä reservinään lännessä, jossa pyrittiin ratkaisuun. Ainoa selitys tähän on se, että Svetšnikov venäläiseen tapaan pelkäsi pakotietään Pietariin, mutta nähdäkseni olisi tällöin suuremmalla syyllä pitänyt vahvistaa keskistä rintamaa, josta vihollisen päähyökkäystä odotettiin, sillä olivathan Karjalan joukot jo nyt suhteellisen vahvat ja vielä täysin hyökkäyskykyiset (olosuhteisiin nähden).

Päiväkäskey N:o 15/3. 3. 18 esittää suunnitelman täytäntöönpanotavan.³ Siinä kiintyy huomio ensikädessä siihen, että vanha

¹ Douglas s. 83. Tuntuu jonkin verran liioitellulta.

² Norrmén s. 34, PK Rintamalla mainitsee sivulla 209, että yleisestä reservistä oli 23. 2. saatu Jyryn komppanioita vahvistukseksi.

³ Svetšnikov s. 113—115.

rintamajako on edelleen säilytetty ja päätehtävän suoritus jätetty läntisen rintaman komentajalle ylipäällikön jäädessä vain sivustakatsojaksi. Painopisteessä tuli hyökkäyskaista näin olemaan yli 300 km:n levyinen, mikä ei tietenkään voinut olla onneksi, sillä ensinnäkään pääisku ei voinut tulla mahdollisimman voimakkaaksi ja toiseksi Tampereella oleva johtaja ei voinut silloisilla yhteysvälineillä mitenkään johtaa joukkoja koko tuolla alueella. Sitä paitsi hänen huomionsa kiinnitetään turhaan myös toisarvoisille rintamanosille, mikä ei ollut suotavaa. Ainakin tätä offensiivista varten olisi Porin alue pitänyt erottaa varsinaisesta päätoiminta-alueesta, varsinkin kun sillä joka tapauksessa tuli olemaan enemmän tai vähemmän itsenäinen tehtävä, joka vain välillisesti liittyi Haapamäen valtaukseen. Tuntuu myös luonnolliselta, että ylipäällikkö itse olisi johtanut tätä päähyökkäystä, jolloin Tampereen esikunta väli-instanssina olisi ollut tarpeeton ja sen johtajia voitu käyttää paremmin muualla, mutta toiselta puolen on ajateltavissa, ettei johto voinut enää ryhtyä näin laajoihin uudistuksiin peläten koko heikon rakennelman menevän sekaisin, mihin ilmeisesti olikin syytä, ja toiselta puolen oli verraten heikon ylijohdon vaarallista panna itsensä alttiiksi epäonnistumisen vaaralle, mikä ilmeisesti olisi merkinnyt sen täydellistä luhistumista. Vallankumousjohdolta puuttui sodanjohdossa tarvittava korkea siveellinen voima.

Edellä olen jo kosketellut keskisen rintaman saamaa laajaa tehtävää, joten en enää tässä yhteydessä siihen kajoa. Ylijohdon epävarmuutta todistaa myös itäiselle rintamalle annettu kaksinaimainen tehtävä: puolustus ja olosuhteitten salliessa hyökkäys rajoitetuin tavoittein tarkoituksena sitoa vastustajan voimat itään. Ottaen huomioon johtajien heikon tason (venäl. upseereita tuskin enää oli tällöin Viipurin esikunnan johdossa)¹ ei tällainen kaksinaimainen tehtävä voinut aikaansaada muuta kuin sekaannusta, kuten todellisuudessa kävikin. Selityksenähän voi olla, että Svetšnikov ei ollut täysin selvillä tilanteesta Karjalassa, ja koska hän ei voinut täältä irroittaa voimia muualle, hän koetti ottaa niistä irti kuitenkin kaikki, mitä niistä sai.

¹ Tähän viittaa tov. Backmanin antama käsky 8. 3., mikä on ylijohdon antaman käskyn selvä toistanta eikä tunnu missään tapauksessa upseerin kirjoittamalta.

Ylijohdon suunnitelman täytäntöönpano.

Läntinen rintama.

Läntisen rintaman johto oli sama kuin helmikuun hyökkäyksen aikanakin, joten jonkin verran kokemusta oli jo saatu taistelun johtamisessa. Salmelan nauttima luottamus oli omiaan antamaan johdolle auktoriteettia, jota kipeästi kaivattiinkin, sillä helmikuun hyökkäyksen epäonnistuminen oli masentanut joukkojen mielen ja aikaansaanut kurittomuutta, mikä ilmeni omavaltaisissa lomallenoissa ja komppanian päälliköitten erottamisissa. Hyökkäysintoa ei enää ollut juuri muissa kuin johtajissa ja joukkojen takillinen kunto ei ollut sanottavasti parantunut.

Hyökkäyksen toimeenpanoa varten oli Tampereen rintamaesikunta saanut, kuten edellä on mainittu, huomattavia vahvistuksia, niin että kokonaisvahvuus oli kohonnut ainakin 20,000 mieheen.¹ Näistä oli melkein puolet kiinni eri osilla rintamaa, pääasiassa Vilppulaa vastaan, jossa yksinään oli n. 5,000. Painopisteen muodostaminen oli kuitenkin mahdollinen minne tahansa uusilla joukoilla, jotka asetettiin Salmelan käyttöön osaksi Tampereella, osaksi Hämeenlinnassa ja Lahdessa. Miehistön talvivarustus oli heikko eikä suksia ollut saatu vielääkään hankituksi, vaikka jo edellisen hyökkäyksen aikana oli saatu selviä kokemuksia niitten tarpeellisuudesta.

Vihollisen vahvuus arvioitiin Mäntän—Vilppulan—Ruoveden linjalla n. 5,000 mieheksi, ja sen puolustusasemat oli todettu erittäin vahvoiksi. Tiedustelun heikkous oli ollut ilmeinen eikä valkoisten toimenpiteistä ollut juuri mitään tietoja. Salmela näyttää olleen siinä käsityksessä, ettei valkoisilla enää ollut reservejä, eikä hän uskonut vastustajan tämän vuoksi kestäväen enää kauan tällä suunnalla.² Oliko tähän luuloon syynä ylijohdon arvelut vastustajan todennäköisestä hyökkäyssuunnasta, ei ole varmaa, mutta se tuntuu kuitenkin todennäköiseltä.

Maaliskuun offensiivin suunnitelma on melkein täsmälleen helmikuiseen toisinto, se erotuksena, että käytettävissä olevat joukot olivat nyt suuremmat. Kaksipuolisella saarrostuksella oli

¹ Norrmén s. 36 mainitsee vahvuuden olleen jopa 26,000. Vrt. s. 35.

² Norrmén s. 19.

vallattava Vilppula ja sitten jatkettava Haapamäelle. Ikaalisten ja Porin joukoilla olisi vain sitova tehtävä. Tämän suunnitelman toteuttamiseksi oli joukot keskitetty seuraavasti:

Pääjoukko:

Oikea siipi: 2,000 miestä Längelmäelle tov. Hurrin johdossa.¹
 Keskusta: 5,000 » Korkeakoskelle tov. Karjalaisen johdossa.
 Vasen siipi: 4,000 » joista 1,000 Lylyyn tov. Sorinin johdossa
 ja 3,000 Kuruun tov. Stolbovin johdossa.

Tämän pääjoukon oikealle ja vasemmalle puolen oli lisäksi keskitetty huomattavia voimia, joitten tarkoitus tuli olemaan osaksi edellisen avustaminen osaksi vihollisen sitominen. Näin oli Padasjoelle ja Kuhmalahdelle koottu n. 2,000 miestä, Karkkuun ja Siuroon 3,000 miestä sekä varsinainen Porin osasto 2,600 miestä Suodenniemelle ja Poriin. Pääreservi oli Tampereella, josta osa hyökkäyksen kuluessa siirrettiin Korkeakoskelle. Rintaman äärimmäisen oikean siiven reservi taas oli sekä Hämeenlinnassa että Lahdessa.

Joukkojen keskitys tapahtui siis tasaisesti koko 300 km levyiselle hyökkäyskaistalle, joten selvää painopistettä ei ole havaittavissa. Tämä johtui osaksi siitä, että suurempien joukkojen keskitys jollekin kohdalle oli vaikeata huoltosyistä, osaksi siitä, ettei organisaatio sallinut jollekulle johtajalle annettavaksi kovin suurta osastoa, koska suurimpana yksikkönä oli komppania. Salmela käytti kyllä huomattavia voimia myös ilmeisesti toisarvoisilla rintamanosilla, kuten Porin ja Ikaalisten suunnalla, jonne vähän väliä oli lähetettävä vahvistuksia, ja tässä juuri ilmenee ylijohdon tekemä virhe, kun se oli jättänyt koko läntisen rintaman yhden johtajan hoidettavaksi. Salmela ei voinut tarpeeksi tehokkaasti keskittyä vain pääsuuntansa johtamiseen.

Läntisen rintaman johdolle tuotti vaikeutta se, että oikea sivusta oli jäänyt tavattoman kauaksi taakse, kun Kuhmoista ei ollut saatu vallatuksi. Tämä jätti päävoiman oikean sivustan avoimeksi ja esti huomattavassa määrässä joukkojen keskitystä juuri oikealle. Se antoi myös valkoisille mahdollisuuden koota joukko-

¹ Eräiden lähteiden mukaan vain 600 miestä.

jaan Jämsään punaisten saamatta siitä vihiäkään. Salmela oli kyllä pyrkinyt poistamaan tämän sivustauhkan jo maaliskuun alussa antamalla 1. 3. tov. Grönrosin joukoille tehtäväksi vallata Kuhmoisen.¹ Siinä annetaan yksityiskohtaiset määräykset tehtävän suorittamiseksi, mutta ohjataan joukot Kuhmoista kohti suoraan rintamasta, vaikka niitten sijoitus olisi sallinut samankeskisen hyökkäyksenkin ja saattanut johtaa tuloksiin, sillä Kuhmoisten vartiojoukko oli pieni (200). Myöhemmin 6. 3. tällaista yritettiinkin, mutta nyt aivan liian pienillä joukoilla, joten se ei voinut onnistua.² Näin oli menetetty mahdollisuus muodostaa oikealle voimakas osasto, jonka saarrostaiva vaikutus Jämsän kautta olisi voinut tulla tehokkaaksi, sillä se olisi omannut ainakin yllätyksen. Nyt siirtyi ratkaiseva tehtävä Kurun osastolle, jolla siihen sijoituksensa puolesta olikin edellytykset, sillä tieverkosto täällä oli suhteellisen laaja ja edullisesti suuntautuva sekä Vilppulaa että Haapamäkeä kohti. Stolbovin osasto oli kuitenkin aivan liian pieni ollakseen ratkaiseva, ja sitä paitsi oli jo helmikuun hyökkäys tapahtunut Kurusta käsin, mikä tietenkin helpotti puolustajaa.

Suunnitelman toteuttaminen ilmenee käskystä, joka on annettu 6. 3. 18.³ Käskystä kuvastuu selvästi se vaikeus, mikä Tampereen johdolla oli saada yhteisvaikutukseen laajan rintamansa eri hyökkäysoosat. Rivien välistä on luettavissa epävarmuus siitä, mitä esim. Porin ja Ikaalisten joukoilta tahdotaan, ja näyttää siltä, että näille on annettu tehtävät vain muodon vuoksi. Tämähän ei ole ihmekään, sillä esim. Porin joukkojen vaikutus itse Haapamäen valtauksen on aivan toisarvoinen ja sikäli täysin erillinen voimatta mitenkään kiinnostaa Tampereen johtoa, jonka tehtäväksi oli annettu juuri tuon aseman haltuunotto. Itse päätehtävän suoritus on tällä käskyllä tehty tavattoman monimutkaiseksi ja konstikkaaksi siten, että eri osastojen tehtävät on käskyssä saneltu aivan yksityiskohtaisesti lopulliseen päämäärään asti huomioonottamatta lainkaan sitä, että vihollinenkin voi toimia ja että taisteluissa yleensä sattumat näyttelevät tavattoman suurta osaa. Tavoitteet on määrätty hyvin kauas. Niinpä Grönrosin osaston tavoitteena on ensiksi Jämsä, sitten Jyväskylä ja Petäjävesi, jotka ovat syvällä

¹ Hannula: »Määräys Kuhmoista kohti marssiville joukoille» 1. 3. 18. Liite 1.

² Hannula: Päiväkäskey tov. Kunaisten komppanialle 6. 3. 18. Liite 2.

³ Hannula: Liite 3.

valkoisten alueen sydämessä. Käskyssä on selvitetty ensin, miten Vilppulan valtaus tapahtuu, ja sen jälkeen suunnataan joukot jo Haapamäkeä vastaan. Käskyn yksityiskohtaisuus johtuu ilmeisesti siitä, ettei luotettu alijohtajiin, joitten kyvystä oli saatu huonot kokemukset, mutta ei huomattu taas sitä vaaraa, että nämä heikot alijohtajat joutuvat auttamattomasti ymmälle, elleivät asiat luista johdon saneleman kaavan mukaan, kuten sitten kävikin. Tavoitteitten määräämistä kauaksi on mielestäni pidettävä virheenä siitäkin huolimatta, että sen voi selittää johtuvan siitä, että johto katsoi, kai ennen kaikkea huonojen viestiyhteyksien vuoksi,¹ olevansa voimaton vaikuttamaan tapahtumien kulkuun enää sen jälkeen, kun hyökkäys kerran oli lähtenyt liikkeelle. En näe nimittäin voittamattomia vaikeuksia siinä, että joukot olisi pyritty pitämään käsissä määräämällä niille lyhyet, selvät tavoitteet. Kuvaavaa on myöskin keskustassa olevan Karjalaisen osaston pirstominen kahteen aivan erilliseen tehtävään, nim. rintamahyökkäykseen ja saarrostuksen oikealta Kuorveden ja Mäntän kautta Vilppulaan yhdessä Hurrin osaston pienen ryhmän kanssa. On selvää, ettei tottumaton johtaja voinut mitenkään johtaa näitä molempia osastojaan, tai ehkä paremminkin juuri tottumaton pystyi sen tekemään jättämällä toisen osastonsa oman onnensa nojaan.

Käskystä saa myös kuvan siitä, mitä rintaman johto ymmärsi reservillä. §:ssä 11 sanotaan, että Ikaalisten, Stolbovin, Sorinin, Karjalaisen ja Hurrin joukko-osastojen yhteinen reservi sijaitsee Tampereella, yksityinen Korkeakoskella. Lahden osaston reservi sijaitsee Lahdessa ja Hämeenlinnan osaston Hämeenlinnassa. Tämä ei voi tarkoittaa muuta kuin sitä, että asianomaiset osastot saavat täyttää kärsimänsä tappiot mainituista paikoista, joten reserviä ei ollut tarkoitettukaan miksikään johtajan kädessä olevaksi valtiksi, jolla hän pyrkii ratkaisevasti vaikuttamaan taistelun kulkuun ja poistamaan sattumien aiheuttamat epämieluisat yllätykset. En voi päätellä, johtuiko tämä yleisestä venäläisestä tavasta vai siitä, että katsottiin hyökkäysryhmien olevan niin ylivoimaiset, ettei mitään yllätyksiä voi tapahtua, joskin viimeksi mainittuun viittaa käskyn koko henki. Mutta vaikka hyökkäyksen kuluessa ilmeni raskaasti tämä olettamusharha, jakelee johto tuntu-

¹ Esim. Lylystä Länkipohjaan oli vain lähettiyhteys. (Tov. Rosmanin raportti 20. 3.) Arkisto.

via osia reservistään juuri toisarvoisille rintamanosille, kuten Poriin, Ikaalisiin ja oikean siipiryhmän uudelleen järjestämiseen.¹

Hyökkäys tyrehtyi melkein heti ensi päivinä johtuen osaksi suunnitelman monimutkaisuudesta, osaksi punaisten joukkojen kyvyttömyydestä suorittaa näin laajaa offensiivia. Siipiryhmien piti käskyn mukaan aloittaa hyökkäys jo 7. 3. varsinaisen offensiivin alkamishetken ollessa 10. 3. Laskelmat eivät kuitenkaan pitäneet paikkaansa, sillä järjestelyt eivät vielä olleet loppuun-suoritettut ja päälliköt useilta rintamanosilta matkustelivat kaikenlaisissa asioissa Tampereella. 9. 3. ryhtyivät Leinosen ja osa Stolbovin ryhmästä hyökkäykseen, mutta ne torjuttiin helposti ja Leinonen kärsi sitä paitsi Ikaalisissa musertavan tappion. 10. 3. aloittivat vihdoin Grönros ja Leinonen mahtipontisesti etenemisen, mutta menestyksettä. Grönrosin vahva osasto hajoitettiin täydellisesti Kuhmoisissa, jolloin koko läntisen rintaman oikea sivusta oli auki, vaikka Grönrosille lähetettiinkin apuvoimia Luopioisten kautta. Myöskin Ikaalisiin oli lähetettävä apua reservistä, sillä johto pelkäsi Porin—Tampereen radan joutuvan valkoisten käsiin, jolloin yleinen hämminki Tampereella olisi helposti voinut johtaa paniikkiin.

13. 3. saatiin vihdoin päävoiman hyökkäys käyntiin, mutta se oli laimea ja voimaton tyrehtyen melkein alkuunsa vastustajan voimakkaassa ja hyvin suunnatussa tulessa sekä Vilppulassa että Kurun—Ruoveden suunnalla. Punaiset eivät edes päässeet suorittamaan kunnollista jalkaväenhyökkäystä, sillä intokin jo oli laimennut, ja päälliköt ja miehet karkasivat joukoittain turvallisemmille seuduille. Punaisten organisaatio ja taktiikka eivät suosi-neet näin laajaa hyökkäysliikettä, ja jo ennestäänkin keho kuri höltyi lopullisesti, kun joka puolelta saatiin kuulla vain tappion-sanomia. Koko vallankumouksellinen rakennelma alkoi luhistua.

Vielä 15. 3. Salmela yrittää temmata aloitteen käsiinsä siirtymällä defensiiviin molemmilla sivustoilla ja jatkamalla hyökkäystä keskustassa mahdollisimman voimakkaasti. Viimeiset reservit varataan nyt vain Vilppulan suuntaan toisarvoisten rintamanosien saadessa jäädä oman onnensa nojaan. Karjalainen koetti-kin saavuttaa läpimurron Vilppulassa panssarijunan turvin, mutta valkoisten tykistö esti sen. Punaisten hyökkäykset päättyivät valkoisten voimakkaaseen vastaoffensiiviin.

¹ Douglas s. 90.

Edellä jo esitin, että johto pyrki voittamaan vaikeuksia jakamalla reserviään sinne tänne, mutta se ei auttanut. Huomattiin vain osataistelut, mutta kokonaistoiminta ja lopullinen päämäärä näyttää häipyneen mielestä, sillä nyt jos koskaan olisi johdon pitänyt käyttää kaikki mahdollisuutensa juuri Vilppulan puolustajan lyömiseen ja tuon tärkeän paikan valtaamiseen. Tampereen johto ei kuitenkaan ole suurin syyllinen tähän toimintansa hajanaisuuteen, vaan ennen kaikkea ylijohdo, joka oli antanut läntisen rintaman päällikön kannettavaksi liian laajan tehtävän. Mielestäni voidaan ihailla sitä tarmoa, millä Salmela koetti saada sekaisinmenneitten joukkojensa hyökkäyksen uudelleen käyntiin, ja vaikka muuttuneisiin olosuhteisiin ei täysin osattukaan mukautua, mikä ei ole ihmeellistäkään ottaen huomioon vastuullisen päällikön sotilassivistyksen, niin osoittaa kuitenkin sekä järkeä että joustavuutta hänen 15. 3. tekemänsä uusi päätös jatkaa täysin voimin hyökkäystä vain Kurun ja Vilppulan suunnalla ja muualla ryhtyä puolustukseen, jotta saavutettaisiin ainakin osamenestys ja jotteivät toisarvoiset rintamanosat nielisi hänen yhä pieneneviä reservejään. Hän pyrki myös eliminoimaan oikean sivustansa vaaran, kun Grönrosin joukko oli täydelleen hajoitettu, kiihottamalla 13. 3. useaan kertaan keskistä rintamaa hyökkäämään Sysmän kautta Kuhmoisiin, jottei hänen tarvitsisi tälle suunnalle käyttää niitä voimia, joita hän oli tarkoittanut juuri päätoimintaan.¹ Voidaan hyvällä syyllä sanoa, ettei offensiivin täydellinen epäonnistuminen sittenkään johtunut Tampereen johdon kyvyttömyydestä tai saamattomuudesta, vaikka virheitä tietysti onkin löydettävissä sen toiminnasta, vaan syy piilee suurimmaksi osaksi punaisen armeijan organisaatiossa, heikossa operaatiokyvyssä ja ala-arvoisessa kurissa, mitkä tekivät johtamisen miltei täydelleen mahdottomaksi.

Lyhyt katsaus muitten rintamien toimintaan.

Keskisen rintama.

Valkoisten tavattoman energinen toiminta Savossa oli sekoittanut keskisen rintaman johdon täydellisesti eikä maaliskuussa enää

¹ Arkisto: Kaksi Salmelan raporttia keskisen rintaman johdolle 13. 3.

päästy oikein hyökkäyksen alkuun. 1. 3. oli Mäntyharjulla todettu ainakin 1,000 vihollista ja lisäksi pienempiä osastoja siellä täällä pitkin koko rintamaa.

Omat joukot olivat helmikuun hyökkäyksistä väsyneitä ja mieli lamaanuksissa vastoinkäymisistä. Helmikuun offensiivi oli hajoittanut joukot leveälle yli koko rintaman, joten johdolla ei ollut uutta hyökkäystä varten käytettävissään muuta kuin pieni osasto Kouvolassa ja Heinolassa.

Keskisen rintaman johdon suunnitelmaa maaliskuun offensiivia varten ei tarkemmin tunneta, mutta todennäköisesti oli tarkoitus vallata aluksi Mäntyharju, jotta ylijohdon kaukainen tavoite myöhemmin voitaisiin saavuttaa. Samalla piti todennäköisesti Lahdesta käsin auttaa myös läntistä rintamaa hyökkäyksellä Sysmän kautta Kuhmoisiin. Suoritetut liikkeet osoittavat myös sen verran, että tarkoitus oli hyökätä Mäntyharjulle sekä suoraan rintamasta että Lusin kautta saarrostaen. Lusin valtausta ei kuitenkaan käytetty hyväksi, koska katsottiin voimat liian vähäisiksi. Todellisuudessa valkoisilla tällä suunnalla ei ollut kuin aivan mitätön joukko, joten menestyksen laajentamiseen oli mitä parhaimmat edellytykset. Odottamalla annettiin vastustajalle aikaa heittää tänne tuntuja voimia ja siten menetettiin tämä ainoakin tilaisuus.

Johdon toimintaan on epäilemättä vaikuttanut sängen lamauttavasti ylijohdon tiedoitus hyökkäyskäskyssä todennäköisestä valkoisten pääoffensiivista sen rintamalla, sillä olihan nyt jo kärsitty tappioita ja aikaansaannot olivat olleet perin vähäiset. Ei ole näin ollen ihmeteltävää siinä, että toiminta jäi niin laimeaksi kuin se jäi ottaen vielä huomioon rintaman saaman täysin ylivoimaisen tehtävän pitkälle ulottuvine tavoitteineen, jonka saavuttamiseen johto tietenkin katsoi voimat aivan riittämättömiksi ja mahdollisesti oman kykynsä rajoitetuksi. Lisäksi tulivat lännestä Salmelalta alituiset avunpyynnöt, jotka tietenkin ovat hermostuttaneet tov. Hasua. Kokenut ja sotilassivistyksen saanut johtaja olisi tällaisissakin olosuhteissa ehkä kyennyt järjestämään tarmokkaan hyökkäyksen Mäntyharjun valtaamiseksi, mutta ylijohdon antama tehtävä voidaan katsoa täysin ylivoimaiseksi kelle tahansa. Kouvolan esikunnan kyky oli kuitenkin hyvin rajoitettu eikä siltä niin muodoin voinut odottaakaan toisenlaista toimintaa kuin minkä se suoritti.

I t ä i n e n r i n t a m a .

Helmikuun hyökkäys Karjalassa jatkui miltei keskeytymättä myöskin maaliskuun ajan, niin ettei varsinaista rajaa näitten kahden offensiivin välille itäisellä rintamalla voida vetää. Helsingissä olevasta yleisesikunnasta ei paljoa välitetty, vaan toimittiin yleensä oman harkinnan mukaan. Joukot olivat kuluneet kiiwaista hyökkäyksistä varsinkin Antrean suunnalla ja muutenkin huono kuri oli höltynyt melkein täydellisesti. Hyökkäyshenkeä ei joukoissa enää ollut juuri nimeksikään ja useimmat alijohtajat olivatkin sillä kannalla, että koko rintamalla on ryhdyttävä puolustukseen, jotta voitaisiin turvata edes Pietarin rata. Tätähän edellytti myös ylijohdon käsky, vaikka siinä olikin annettu myös vaihtoehto:

Viipurin esikunta ei maaliskuun hyökkäystä varten enää laatinutkaan mitään suunnitelmaa, vaan Svetšnikovin käsky monistetaan sellaisenaan eri osastoille,¹ jotka näin ollen eivät tieneet, mitä tehdä. Toiset ryhtyivät uudelleen hyökkäykseen, toiset jäivät puolustukseen, joten koko rintaman toiminta muodostui aivan mieli-
valtaiseksi. Tov. Backmanin käsky antaa viitteen siitä, ettei ylijohdon käskyä aiottukaan ottaa vakavasti, sillä se annettiin vasta 8. 3., joten mihinkään hyökkäysvalmisteluihin tämän jälkeen ei ollut aikaa. Käsky todistaa myös, ettei venäläinen johto enää vaikuttanut Viipurissa, vaan että Backman toimi nyt omaan laskuunsa ja katsoi tehneensä tehtävänsä antaessaan ylipäällikön käskyn alijohtajilleen. Voihan olla, ettei Viipurin johto enää pystynyt vaikuttamaan alaisiinsa, mutta se ei voinut vapauttaa vastuunalaista johtajaa paremmin järjestämästä suuren rintamansa toimintaa.² Ahvolan ja Valkjärven hyökkäykset 11.—12. 3. olivat erillisinä aivan tarkoituksettomat ja lisäsivät yhä edelleen sitä hajaannusta, joka jo oli ilmennyt joukoissa.³ Jos kerran johto huomasi, ettei se voi uudelleen ryhmittää joukkojaan, joka on todennäköistä, ja että hyökkäys siten oli mahdoton, se olisi helposti voinut järjestää puolustuksen saavutetulle linjalle ja sitten yrittää vähitellen koota ja järjestää heikentyneitä joukkojaan. Puolustushan oli punaisten tehokkain taistelulaji,⁴ jonka turvin rintaman uudelleen järjestäminen olisi voinut tapahtua.

¹ SVS IV/431. ² Douglas s. 83. ³ Douglas s. 80. ⁴ Sourander s. 51.

Yhteenveto.

Punaisten offensiivit sekä helmi- että maaliskuussa olivat rauenneet tyhjiin. Ylijohto ei helmikuussa ollut tarpeeksi tehokkaasti ryhtynyt tukemaan Tampereen esikunnan aikomuksia vallata Haapamäkeä, mutta kuten edellä olen esittänyt, on siihen löydettävissä painavia syitä, jotka arvostelussa on otettava huomioon. Ylijohto joutui koko sodan ajan toimimaan mitä vaikeimmissa olosuhteissa ollen yhtenäisten vaihtelujen alaisena ja yleensä nauttien hyvin vähän joukkojen luottamusta, mikä johtui sen omasta epäröinnistä ja ylipäällikön persoonasta. Punainen armeija oli hyökkäysvälineenä miltei käyttökeltoton ja vastustaja taas mitä yritteliäin sekaannuttaen puutteellisen koulutuksen saaneitten alijohtajien konseptit. Eversti Svetšnikov ei kyennyt tajuamaan erikoisia olosuhteita, vaan antoi käskyjä kuten koulutetulle armeijalle, niin että eri rintamien päälliköt saivat aivan ylivoimaisia tehtäviä, joita ei voitu täyttää.

Eri rintamien hyökkäyssuunnitelmissa taas on havaittavissa ennen kaikkea joukkojen hajoittaminen, mikä kuitenkin on selitettävissä. Yleinen organisaatio ei sallinut yhdelle johtajalle annettavaksi kovin suurta osastoa komennettavaksi eivätkä alijohtajat siihen useinkaan olisi pystyneetkään. Huoltovaikeudet useissa tapauksissa rajoittivat joukkojen keskitystä, mitä kuitenkin etupäässä vaikeutti se, ettei joukkojen irrottaminen rintamalta yleensä ollut mahdollista, kun ne kerran olivat sinne joutuneet. Vaikka siis virheitä ilmeisesti tehtiin sekä ylijohtajan että keskijohtajien taholla, eivät ne mielestäni olleet niin karkeita, ettei suotuisiin tuloksiin olisi voitu päästä, jos käytettävissä olisi ollut operaatio-kykyinen armeija.

Liite 1.

»Suomen Punainen Kaarti.

Toimiva armeija 1 p. maalisk. 1918.

Kuhmoista kohti marssiville joukoille.

Määräys.

Orivedeltä lähteneet joukot marssivat Eräjärven kautta Vehkajärvelle. Kangasalta lähteneet joukot Sahalahden ja Kuhmalahden kautta Vehkajärvelle, jonka edustalla he yhtyvät ennen tappelua yhdeksi joukoksi, jonka ylijohdon ottaa haltuunsa Grönroos. Kun Vehkajärvi on puhdistettu vihollisista, jatketaan matkaa Kuhmoisiin, jolloin oikealta sivustalta on otettava lähettien kautta selkoa hämeenlinnalaisista ja riihimäkeläisistä joukoista ja koetettava ennen taistelua yhtyä heidän kanssaan yhteistoimintaan. Kun Kuhmoinen on vallattu ja tarpeellinen vartiosto asetettu, on jatkettava matkaa kokonaisena joukkona Jämsää kohden. On huolehdittava siitä, että vasemmalla siivellä pysyy yhteys Länkipohjassa olevien meikäläisten kanssa, ja sitten jatkettava matkaa Jämsään yhtäaikaa kumpaiselta puolelta. Kun tullaan Jämsään, on siinä pidettävä lomaa ja odotettava uusia määräyksiä. On pidettävä tarkoin vakooijain ja tiedustelijain kautta silmällä vihollisen liikkeitä ja marssittava maantiellä mahdollisimman harvassa kolonnamarssissa. Joukot on aina marssin alettua järjestettävä hyökkäyskuntoon, tarpeen vaatiessa ne harvennettava ketjuun.

Tampereella maalisk. 1 p. 1918.

Pohjoisen rintaman Yleisesikunta.

Hugo Salmela.»

Liite 2.**Päiväkäsky.**Toveri Konnaisten komppanialle
Eräjärvellä.

Kun sanoitte olleenne kosketuksessa jo Kangasalta Vehkajärvelle ja sieltä Kuhmoisiin etenevien joukkojen kanssa, on teidän velvollisuutenne jatkaa etenemistänne siten että pääsette mahdollisimman pian yhteen heidän kanssaan, jolloin yhtenä joukkona aloitatte liikkua Kuhmoisiin. Sitä ennen on teidän vielä jollain lailla päästävä yhteyteen myöskin Hämeenlinnasta lähteneiden joukkojen kanssa, jotka nykyään tiistai-iltana 1/211 aikaan saamani tiedon mukaan olisivat olleet Padasjoen kirkon kylässä. Kun heidän kanssaan olette päässeet kosketukseen lähдете etenemään, jos tarvitaan, ketjussa Kuhmoisiin käyttäen maantiellä mahdollisimman harvaa marssia ketjussa. Kun alatte lähestyä Kuhmoista, on teidän pikalähetillä saatava tieto Länkipohjassa oleville Hurrin johdettaville joukoillemme Kuhmoisiin teidän lähestymisenne. Ja silloin on teidän annettava heille tieto, että he koittaisivat katkaista lahta-

reilta tien Jämsästä ja Kuhmoisista. Kun Länkipohjan joukot on tämän liikkeen teidän tietoonne saattanut, alkaa pommitus Kuhmoista vastaan ja koettakaa saada lahtarit saarretuksi. Hämeenlinnan joukoilla on 1 tykki ja kuularuiskua käytettävänä. Riihimäestä Päijännettä myöten menee suoraan Kuhmoisiin 250 miestä varustettuna 2 kuularuiskulla. Kuhmoista vastaan on tietä siis marssimassa 800 miestä täynnä tulta ja tarmoa sekä Länkipohjassa 600 miestä, yhteensä 1490 miestä. Kun olette Kuhmoisen vallannut, saatte jäädä siihen täydentämään varastoanne. Koettakaa saada mahdollisimman tarkat tiedot joka päivä tänne esikuntaan.

Tampere maaliskuun 6 p. 1918.»

Liite 3.

Salainen.

»Tampere
maaliskuun 6 p:nä v. 1918

Taistelukäskey Tampereen piirin sotajoukoille.

(Alkuperäinen kappale venäjänkielinen)

Kaikkien Suomen sotajoukkojen Ylipäällikön käskystä maaliskuun 3 p:ltä 1918 N:o 15 on kuluvan vuoden maaliskuun 10 päiväksi määrätty yleinen ratkaiseva hyökkäys valkokaartilaiden tuhoamiseksi ja Vaasan—Sortavalan rautatielinjan valtaamiseksi, varsinkin Haapamäen—Pieksämäen rataosalla.

Tampereen piirin joukoille määrätään lähimpänä tehtävänä suoritettavaksi Haapamäen aseman valtaaminen.

Tämän päämäärän suorittamiseksi käsken:

Toveri *Stolbovin* joukon valtaamaan peräkkäin seuraavat paikat: Ruoveden kylän, Herajärven ja Mustajärven teiden risteyksen, Virtain kylän ja Haapamäen aseman.

Toveri *Stolbovin* joukon vasemmalla sivustalla sijaitsee Ikaalisten joukko ja oikealla sivustalla toveri *Sorinin* joukko.

Kaikkien näiden joukkojen on ylläpidettävä välillään läheistä ja katkeamatonta yhteyttä.

Toveri *Stolbovin* joukon on maaliskuun 10 p:nä klo 7 aamulla ryhdyttävä hyökkäämään:

1) Osa tästä joukosta on siirrettävä Virroille johtavalle tielle, kiinnittääkseen vihollisvoiman huomion itseensä ja kääntämään niiden huomion pois Ruoveden suunnalta. Virtain kylä on vallattava.

2) Sen jälkeen kuin joukon ensimmäinen osasto on täyttänyt tehtävänsä ja kiertänyt Ruoveden kylässä olevien joukkojen selkäpuolelle, on toveri *Stolbovin* joukon toisen osaston, toveri *Sorinin* joukon tukemana, karkotettava vihollinen Ruoveden kylästä ja vahvasti miehittettävä tämä kylä sekä lähetettävä vartioujoukko viipymättä valtaamaan Herajärven ja Mustajärven välillä olevaa tienristeystä, katkaistakseen viholliselta pääsyn Virroille. Kuitenkin on toveri *Sorinin* joukon sitä ennen vallattava Pohjan ja Ruhalan kylät.

3) Hyökätessään Virtain kylää kohti on tov. Stolbovin joukon kiinnitettävä erikoista huomiota vasempaan sivustaansa turvatakseen sen vihollisen sivustahyökkäykseltä, minkä vuoksi Kurusta Parkanoon johtavalle tielle on asetettava luotettava vartiosto.

Vallattuaan Ruoveden kylän ja jätettyään sinne vahvan varusväen jatkavat toverien Stolbovin ja Sorinin joukot etenemistään Herajärven ja Mustajärven tienristeyksestä Haapamaelle vievää tietä, jätettyään Ruhalan kylän luona olevaan tienristeykseen vahvan vartioston Vilppulaa vastaan.

4) Tov. Karjalaisen joukon tehtävänä tulee olemaan hyökätä Vilppulan asemalle, käyttäen tämän päämäärän saavuttamiseksi tykistöä ja panssarijunaa. Vilppulan asemaa vastaan ei ole tehtävä rintamahyökkäystä, vaan odotettava kunnes sivustat ovat sen kiertäneet.

Hyökkäystoiminta Vilppulaa vastaan on aloitettava maaliskuun 10 p:nä kello 7 aamulla.

5) Tov. Karjalaisen rintamajoukon vasemman sivustan lähin tehtävä on vallata Ruovesi, ollen samalla kiinteässä yhteydessä tov. Hurrin joukkojen kanssa, jotka etenevät Längelmäen kylästä päin ja joiden tulee vallata Jämsään ja Kuorevedelle johtavien teiden risteys. Saavuttuaan tälle tienristeykselle osa tov. Hurrin joukoista jatkaa matkaansa pitkin Hakkipien kylään johtavaa tietä, osa pitkin Kuoreveden kylään johtavaa tietä.

Samaan aikaan tov. Karjalaisen joukkojen oikea sivusta hyökkää Kuorevedelle ja valtaa sen yhdistynein voimin yhdessä tov. Hurrin osaston kanssa. Tov. Hurrin joukon on edetessään kiinnitettävä erikoista huomiota oikean sivustansa turvaamiseen, minkä vuoksi sen on asetettava vahva vartiosto Jämsään johtavalle tielle. Jatkaessaan etenemistään joukko jättää pienen vartioston Kuoreveden järven eteläpäässä sijaitsevaan teiden risteykseen, estääkseen täten vihollista tunkeutumasta rintaman läpi Jämsään.

6) Kun Kuoreveden kylä on vallattu, on se vähvasti varustettava.

7) Saavuttuaan Mäntän luona olevaan teiden risteykseen, osa joukoista etenee sivumarssissa Vilppulan asemaa kohden, jonka täten tov. Karjalaisen joukot ja tov. Hurrin joukon vasen siipi valtaavat.

8) Tov. Hurrin joukon jatkaa etenemistään ja valtaa Keuruun aseman, mutta ei kuitenkaan ennen kuin Lahden ja Hämeenlinnan joukot ovat valanneet Petäjaveden aseman.

9) Lahden ja Hämeenlinnan joukkojen tehtävänä on vallata Jämsän kirkonkylä, jonka jälkeen nämä joukot etenevät: toinen osa Petäjavedelle johtavaa tietä ja valtaa tämän aseman, ja toinen osa kulkee Jyväskylää kohti vallatakseen tämän kaupungin.

Lahden ja Hämeenlinnan joukkojen on aloitettava hyökkäyksensä viipymättä.

10) Samaan aikaan kuin Pohjan, Virtain, Vilppulan, Kuoreveden, Jämsän, Keuruun ja Petäjaveden valtaaminen tapahtuu, määrätään yleinen hyökkäys Haapamäen asemaa vastaan.

11) Ikaalisten, Stolbovin, Sorinin, Karjalaisen ja Hurrin joukko-osastojen yhteinen reservi sijaitsee Tampereella, yksityinen Korkeakoskella. Lahden osaston reservi on Lahdessa ja Hämeenlinnan osaston Hämeenlinnassa.

12) Tiedoitukset on lähetettävä Korkeakoskelle, josta ne tullaan toimittamaan Tampereelle.

13) Joukkojen on viipymättä ryhdyttävä tarmokkaaseen tiedustelutoimintaan saadakseen selville vihollisen voimat ja asemat.

14) Joukkojen on viipymättä järjestettävä välilleen mitä läheisin ja katkeamattomin yhteys.

15) Edetessä on kiinnitettävä mitä vakavin huomio sivustojen turvaamiseen.

16) Ikaalisten alueen joukkojen on maaliskuun 10 päivään mennessä vallattava Ikaalisten kauppala ja senjälkeen, ollen läheisessä yhteydessä oikean ja vasemman sivustan joukkojen kanssa, edettävä Parkanon kylään johtavaa tietä ja vallattava tämä kylä.

Toveri Salmisen johdettavan Porin joukon on viipymättä ryhdyttävä hyökkäämään ja vallattava Lavian kylä ja sen jälkeen jatkettava hyökkäystä Jämijärven ja Kankaanpään kyliin, ollen oikean sivustansa kautta läheisessä ja alituoisessa yhteydessä Ikaalisten joukon kanssa. Porista on lähetettävä osasto valtaamaan Pomarkun kylä, jossa sen pysyteltävä teiden risteysten valtaamiseksi Lohikosken kautta.

Maaliskuun 10 p:nä on Noormarkun kylässä sijaitsevain joukkojen aloitettava hyökkäys Kristiinaa vastaan. Kaikkien joukkojen on hyökkäyksen aikana oltava sivustojensa kautta mitä läheisimmässä yhteydessä keskenään ja sovitettava etene misensä toistensa mukaan.»

Lähdekirjallisuus.

(Tekstissä käytetty lyhennys on osoitettu suluissa.)

Suomen Vapaussota (SVS).

J. O. Hannula: Taistelijassa esitetty yleiskuvaus Suomen vapaussodasta. Vuosikerta 1932 N:t 4—12. (Taistelija.)

J. O. Hannula: Sotakorkeakoulussa pidetyt luennot liitteineen (Hannula).

W. A. Douglas: Kriget i Finland 1918. Stockholm 1928 (Douglas).

Punakaarti rintamalla. Petrograd 1929. (PK rintamalla.)

Suomen luokkasota, USA 1928.

Suomen työväen vallankumous 1918. Arviota ja itsekritiikkiä. Leningrad 1928.

Norrméns utredning. (Norrmén.)

M. S. Svetšnikov: Vallankumous ja kansalaissota Suomessa 1917—1918 (Svetšnikov).

Y. W. Sourander: Vapaussodan punainen armeija sodankäyntivälineenä. Tiede ja Ase. Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu N:o 1 (Sourander).

Sota-arkistossa olevia punaisten raporteja ja muita asiakirjoja. (Arkisto.) Karttoina käytetty, paitsi kreivi Douglasin teoksessa olevia, Suomen tiekarttaa ja Karjalan kannaksen topografikarttaa 1:50 000. Karttojen suhteen viitataan lisäksi majuri J. O. Hannulan teoksessa »Suomen vapaussodan historia» oleviin punaisten hyökkäystoimintaa selostaviin piirroksiin.